

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

Πτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Αστυνομικές Σπουδές

Πτυχιακή Εργασία

Αρχή Της Διάκρισης Των Εξουσιών Στην Κυπριακή
Συνταγματική Τάξη

Γεωργία Ανδρέου

Επιβλέπων Καθηγητής
Δρ. Ιωάννης Τζιβάρας

Μάιος 2016

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

Πτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών Αστυνομικές Σπουδές

Πτυχιακή Εργασία

**Αρχή Της Διάκρισης Των Εξουσιών Στην Κυπριακή
Συνταγματική Τάξη**

Γεωργία Ανδρέου

**Επιβλέπων Καθηγητής
Δρ. Ιωάννης Τζιβάρας**

Η παρούσα πτυχιακή εργασία υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση πτυχιακού τίτλου σπουδών στις Αστυνομικές Σπουδές από τη Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Μάιος 2016

«Η Διάκριση των Εξουσιών δεν είναι απλή διανομή της Εξουσίας»

Μοντεσκιέ

Περίληψη

Ως αντικείμενο έρευνας της παρούσας πτυχιακής διατριβής ορίστηκε η δημοκρατική αρχή της διάκρισης των εξουσιών σε συνάρτηση με την κυπριακή συνταγματική τάξη. Προηγείται επομένως, μια ιστορική αναδρομή της πορείας της εν λόγω αρχής μέσα στο χρόνο όπως παρουσιάζεται στη βιβλιογραφία. Ακολουθεί μια σύντομη αναφορά για το κυπριακό Σύνταγμα καθώς και μια εμπειριστατωμένη περιγραφή της εκτελεστικής, της νομοθετικής και της δικαστικής εξουσίας όπως θεσμοθετήθηκαν μέσα από αυτό. Στη συνέχεια, πραγματοποιείται αναφορά στον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, στη σημαντικότητά του και στον τρόπο με τον οποίο η νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου τον αντιμετώπισε δείχνοντας την προσήλωση και την υποστήριξη του στην αρχή της διάκρισης των εξουσιών. Εν κατακλείδι, η παρουσίαση ενός μικρού επιλεγμένου αριθμού υποθέσεων που τέθηκαν ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου, αποσκοπεί στην ανάδειξη της επικαιρότητας του εν λόγω θέματος στην κυπριακή έννομη τάξη. Παράλληλα, μέσα από τη νομολογία διαφαίνεται η σύγκρουση των τριών εξουσιών προερχόμενων από ένα αυστηρά καθορισμένο, ως προς τις αρμοδιότητές τους, Σύνταγμα.

Summary

As a subject of research of this dissertation thesis defined the democratic principle of separation of powers in relation to the Cyprus constitutional order. Therefore preceded by a historical overview of the course of this authority within the time as shown in the literature. A brief reference to the Cyprus Constitution and a detailed description of the executive, legislative and judiciary, as instituted through it. Then referring to the constitutional review, the importance of it and the way in which the law of the Supreme Court confronted demonstrating its commitment and support for the principle of separation of powers. In conclusion, the presentation of a small number of selected cases that were before the Supreme Court, aims to highlight the timeliness of this issue in the Cypriot legal order. At the same time through the jurisprudence reveals the clash of three powers derived from a strictly defined in terms of their powers, the Constitution.

Ευχαριστίες

Με το πέρας της παρούσας πτυχιακής που σηματοδοτεί και την ολοκλήρωση των υποχρεώσεών μου για την απόκτηση του πτυχίου των Αστυνομικών Σπουδών, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον επιβλέπων καθηγητή μου Δρ. Ιωάννη Τζιβάρα για την πολύτιμη βοήθεια, την καθοδήγηση, τις χρήσιμες συμβουλές αλλά και την υπέροχη συνεργασία που αναπτύξαμε καθιστώντας εφικτή την εκπόνηση της διατριβής μου.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στο σύζυγό μου Γιάννο Γιαννακού του οποίου η στήριξη και συμπαράσταση συνέτειναν στην ολοκλήρωση της πτυχιακής μου.

Τέλος, θα ήταν παράλειψή μου αν δεν ευχαριστούσα ξεχωριστά τη φίλη, συνάδελφο και συμφοιτήτρια Άννα Παπαθεοδώρου της οποίας το ξεχωριστό ενδιαφέρον και η ηθική στήριξη συνέτειναν τα μέγιστα στην ολοκλήρωση της πτυχιακής μου διατριβής.

Περιεχόμενα

1	Εισαγωγή.....	1
1.1	Ερευνητικό Πεδίο	1
1.2	Σκοπός της Έρευνας.....	3
1.3	Μεθοδολογία της Έρευνας.....	4
2	Αρχή της Διάκρισης των Εξουσιών – Βιβλιογραφική Ανασκόπηση.....	5
2.1	Ιστορική Αναδρομή.....	5
2.2	Καθιέρωση της Αρχής της Διάκρισης των Εξουσιών.....	8
2.3	Ουσιαστική και Τυπική Διάκριση των Εξουσιών.....	9
2.4	Διάκριση Εξουσιών και Διάκριση Λειτουργιών.....	11
2.5	Σύμμιξη Εξουσιών και Λειτουργιών.....	11
2.6	Αυστηρός/Χαλαρός Διαχωρισμός Εξουσιών.....	12
2.7	Σκοπός του Διαχωρισμού των Εξουσιών.....	13
3	Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας.....	14
3.1	Αποικιακή Κύπρος	14
3.2	Το Σύνταγμα του 1960	15
4	Εκτελεστική Εξουσία στην Κυπριακή Συνταγματική Τάξη.....	18
4.1	Πρόεδρος της Δημοκρατίας.....	18
4.1.1	Αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας.....	19
4.1.2	Νομική Υπόσταση της Θέσεως του Προέδρου της Δημοκρατίας.....	20
4.2	Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας.....	21
4.2.1	Αρμοδιότητες του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας.....	21
4.3	Υπουργικό Συμβούλιο.....	22
4.3.1	Αρμοδιότητες του Υπουργικού Συμβουλίου.....	23
4.3.2	Αποφάσεις Υπουργικού Συμβουλίου.....	23
4.3.3	Διάρθρωση Υπουργείων.....	24

5	Νομοθετική Εξουσία στην Κυπριακή Συνταγματική Τάξη.....	26
5.1	Σύνθεση της Βουλής των Αντιπροσώπων.....	26
5.2	Προνόμια και Ασυμβίβαστα Βουλευτών.....	28
5.3	Αρμοδιότητες της Βουλής των Αντιπροσώπων.....	28
5.4	Κοινοτικές Συνελεύσεις.....	29
6	Δικαστική Εξουσία στην Κυπριακή Συνταγματική Τάξη.....	30
6.1	Συνταγματικές Ρυθμίσεις.....	31
6.2	Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο.....	31
6.2.1	Αρμοδιότητες Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου.....	32
6.3	Ανώτατο Δικαστήριο.....	33
6.3.1	Αρμοδιότητες Ανωτάτου Δικαστηρίου.....	33
6.4	Η Δικαστική Εξουσία και το Δίκαιο της Ανάγκης.....	35
6.5	Λοιπά Δικαστήρια στην Κυπριακή Δημοκρατία.....	35
7	Έλεγχος Συνταγματικότητας των Νόμων στο Κυπριακό Σύνταγμα.....	37
7.1	Άσκηση Έλεγχου Συνταγματικότητας των Νόμων.....	37
7.2	Αρχές που Διέπουν τον Έλεγχο Συνταγματικότητας των Νόμων.....	39
7.3	Νομολογία Ανωτάτου Δικαστηρίου.....	39
7.3.1	Διάκριση Εκτελεστικής – Διοικητικής Λειτουργίας.....	40
7.3.2	Διάκριση Εκτελεστικής – Νομοθετικής Εξουσίας.....	41
7.3.3	Διάκριση Νομοθετικής – Δικαστικής Εξουσίας.....	43
8	Συμπεράσματα.....	44
	Βιβλιογραφία	49

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

Η εξουσία και ο σφετερισμός της δύναμής της απασχολούσαν τη ανθρωπότητα ήδη από την δημιουργία της, πολλώ δε μάλλον με τη γέννηση της πολιτικής φιλοσοφίας. Επομένως, από αρχαιοτάτων χρόνων οι πρόγονοι μας αναζητούσαν τρόπους περιορισμού μιας ενδεχόμενης αυθαιρεσίας από τους κατέχοντες την εξουσία και την κρατική αυθαιρεσία. Η αναζήτηση των αρχαίων φιλοσόφων κατέληξε αρχικά στη συγκρότηση ενός συστήματος κανόνων, μιας μορφής δηλαδή Συντάγματος, η οποία οδήγησε κατόπιν στη διάκριση των εξουσιών όπως αυτές αναδύονταν μέσα από το εν λόγω (Ψαρρού, 2009: 422).

Η αρχή της διάκρισης των εξουσιών αποτελεί αδιαμφισβήτητα θεμέλια στα οποία στηρίζεται το κράτος δικαίου. Σήμερα, η εν λόγω αρχή κατέχει εξέχουσα θέση στα συντάγματα όλων σχεδόν των κρατών του δυτικού πολιτισμού. Η θεσμική διάκριση των λειτουργιών της εξουσίας οργανώνει όχι μόνο την άσκηση της εξουσίας ενός κράτους αλλά διασφαλίζει και περιφρουρεί την ελευθερία και τα δικαιώματα των πολιτών από τους κινδύνους που εγκυμονεί η άσκηση της κρατικής εξουσίας.

1.1 Ερευνητικό Πεδίο

Η παρούσα πτυχιακή διατριβή ενασχολείται με την αρχή της διάκρισης των εξουσιών επιχειρώντας να παρακολουθήσει τη σύλληψη, τη γένεση και την εξέλιξή της μέσα από το πέρασμα των αιώνων και τελικά να την συνδέσει και να την παρουσιάσει μέσα από την κυπριακή συνταγματική τάξη.

Η εξέταση της αρχής της διάκρισης των εξουσιών σε συνάρτηση με το κυπριακό Σύνταγμα αποτελεί πρόκληση, εξαιτίας της πολυπλοκότητας του δοτού Συντάγματος μέσα από το οποίο ρυθμίζεται με ιδιαίτερο τρόπο η διάκριση των λειτουργιών του κράτους, προβάλλοντας ταυτόχρονα τον δικοινοτικό χαρακτήρα του Συντάγματος στην ολότητά του.

Επιπρόσθετα, αν και μέσα από το Σύνταγμα πραγματοποιείται σαφής διαχωρισμός των τριών εξουσιών, εντούτοις, μέσα από πρόσφατα παραδείγματα, τα οποία θα αναλυθούν στην παρούσα πτυχιακή διατριβή, γίνεται εμφανής η σύγκρουση των αρμοδιοτήτων από τα όργανα που ασκούν τις προαναφερόμενες εξουσίες.

Στο 2^ο Κεφάλαιο, παρουσιάζεται μια ιστορική αναδρομή και η εξέλιξη της διάκρισης των εξουσιών, ξεκινώντας από τους αρχαίους Έλληνες φιλόσοφους και καταλήγοντας σε σημαίνουσες μορφές του σύγχρονου δυτικού κόσμου. Ακολούθως γίνεται αναφορά στην καθιέρωση της αρχής από ευρωπαϊκά και μη κράτη, οδηγώντας αναπόφευκτα στην επεξήγηση εννοιών που αφορούν την ουσιαστική και την τυπική διάκριση των εξουσιών. Τελειώνοντας, το εν λόγω Κεφάλαιο καταπιάνεται με τις έννοιες του αυστηρού και του χαλαρού διαχωρισμού των εξουσιών και εν τέλει με την αναγκαιότητα του διαχωρισμού τους.

Ακολουθεί το 3^ο Κεφάλαιο, ίσως το πιο μικρό Κεφάλαιο της παρούσας πτυχιακής αλλά απολύτως αναγκαίο, όχι μόνο για την κατανόηση της αρχής της διάκρισης των εξουσιών μέσα από τη γένεση του κυπριακού Συντάγματος αλλά και για την μετέπειτα διαμόρφωσή της. Το συγκεκριμένο Κεφάλαιο αναφέρεται στην αγγλική αποικιοκρατία λόγω της επιρροής της στην κυπριακή συνταγματική τάξη αλλά και στη γέννηση του ιδιόμορφου, δικαιοδικού κυπριακού Συντάγματος μέσα στο οποίο εντοπίζεται διάχυτη η εν λόγω αρχή.

Το 4^ο Κεφάλαιο προχωρά στην ανάλυση της εκτελεστικής εξουσίας μέσα από τα σχετικά άρθρα του κυπριακού Συντάγματος, καταγράφοντας τις εξουσίες, τις αρμοδιότητες και τις υποχρεώσεις του Προέδρου και Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας καθώς και εκείνες του Υπουργικού Συμβουλίου, των οργάνων, δηλαδή, που συγκροτούν την εκτελεστική εξουσία στην Κυπριακή Δημοκρατία.

Η νομοθετική εξουσία, η οποία ασκείται από την Βουλή των Αντιπροσώπων αναλύεται στο 5^ο Κεφάλαιο της παρούσας πτυχιακής διατριβής μέσα από τις αρμοδιότητες, τα προνόμια και τα ασυμβίβαστα των βουλευτών.

Η ανάλυση των τριών εξουσιών κλείνει με το 6^ο Κεφάλαιο το οποίο καταπιάνεται με τη δικαστική εξουσία και το πώς αυτή διαμορφώθηκε ιδιαίτερα μετά την επίκληση του Δικαίου της Ανάγκης, λόγω των ενόπλων συγκρούσεων του 1963-1964 μεταξύ των δύο Κοινοτήτων στο νησί.

Πολύ σημαντικός αρωγός στη διατήρηση της αρχής της διάκρισης των εξουσιών θεωρείται ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων που αποτελεί την πιο δραστική μορφή προστασίας των πολιτών από αυθαιρεσίες, ιδίως, της εκτελεστικής και της νομοθετικής εξουσίας. Το πρώτο μέρος του 7^{ου} Κεφαλαίου της διατριβής ενασχολείται με αυτόν ακριβώς τον έλεγχο ο οποίος αποτελεί εξέχων χαρακτηριστικό του κυπριακού Συντάγματος.

Με το πλέον αυστηρό, πολύπλοκο και άκαμπτο κυπριακό Σύνταγμα ανά τον κόσμο, καθιερώνεται ένα κράτος δικαίου μέσα από την αρχή διάκρισης των εξουσιών η οποία διασφαλίζει τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών. Στο τελευταίο μέρος του Κεφαλαίου πραγματοποιείται μια προσπάθεια παρουσίασης πρόσφατων αλλά και παλιότερων αποφάσεων του Ανωτάτου Δικαστηρίου, οι οποίες αφορούν περιπτώσεις σύγκρουσης μεταξύ των κρατικών εξουσιών.

Η παρούσα διατριβή ολοκληρώνεται με το 8^ο Κεφάλαιο, όπου παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που εξήχθηκαν από αυτή.

1.2 Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της διατριβής είναι να καταγραφεί η σημαντικότητα της ύπαρξης της αρχής, η οποία διαχωρίζει θεσμικά την εκτελεστική, τη νομοθετική και τη δικαστική εξουσία ασκώντας αμοιβαίο έλεγχο η μια στην άλλη και περιορίζοντας, κατ' αυτόν τον τρόπο, τις αυθαιρεσίες της κρατικής εξουσίας.

Επιπρόσθετα μέσα από την παρούσα πτυχιακή πραγματοποιείται μία απόπειρα παρουσίασης της αρχής μέσα από το κυπριακό Σύνταγμα ενώ, παράλληλα, μέσα από την παράθεση μιας επιλεγμένης νομολογίας του Ανωτάτου Δικαστηρίου, διαφαίνεται ξεκάθαρα η προσήλωση της δικαστικής εξουσίας σε αυτή. Επιπλέον, αναδεικνύονται οι συγκρούσεις που υπάρχουν κατά καιρούς μεταξύ των τριών εξουσιών, παρότι οι τρεις

εξουσίες, με βάση τις σχετικές συνταγματικές διατάξεις, έχουν αυστηρά καθορισμένα όρια και αρμοδιότητες.

Η αρχή της διάκρισης των εξουσιών στην κυπριακή συνταγματική τάξη δεν αποτελεί θέμα πρωτότυπο ως προς την ανάλυση του, αποτελεί όμως θέμα επίκαιρο με βάση τη σημερινή πραγματικότητα στην κυπριακή κοινωνία και την αντίστοιχη έννομη τάξη. Επιπρόσθετα η συγκεκριμένη αρχή θεωρείται αναγκαία για την άσκηση της κάθε εξουσίας μέσα σε ένα δημοκρατικό πολίτευμα το οποίο διαφυλάσσει την ισονομία και την ισοτιμία των πολιτών του.

1.3 Μεθοδολογία Έρευνας

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την εκπόνηση της παρούσας εργασίας ήταν η βιβλιογραφική έρευνα, επομένως δεν έγινε οποιαδήποτε συλλογή εμπειρικών δεδομένων. Συνεπώς η ανάλυση, η κριτική και η καταγραφή τους πραγματοποιήθηκε μέσα από ελληνική, κυρίως, βιβλιογραφία, επιστημονικά άρθρα και νομολογία.

Η επιλογή τόσο των συγγραμμάτων όσο και των επιστημονικών άρθρων βασίστηκε, κατά κύριο λόγο, στη συγγραφή τους από επιφανείς συγγραφείς, μελετητές, συνταγματολόγους και νομικούς, καταβάλλοντας έτσι μια προσπάθεια παρουσίασης μιας, όσο το δυνατόν, πιο ολοκληρωμένης και αντικειμενικής προσέγγισης του ζητήματος.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι η αρχή της διάκρισης των εξουσιών απασχόλησε ερευνητές και συγγραφείς ανά τον κόσμο, επομένως, υπάρχει πληθώρα υλικού για συλλογή, αξιολόγηση και επεξεργασία. Ο σκόπελος που έπρεπε να ξεπεραστεί κατά τη συγγραφή της πτυχιακής ήταν η συγκέντρωση δεδομένων σχετικά με την εν λόγω αρχή εν συναρτήσει με το κυπριακό Σύνταγμα. Ο κύριος λόγος έγκειται στην έλλειψη σχετικής βιβλιογραφίας γεγονός που κατέστησε επιτακτική την αναζήτηση σχετικής νομολογίας, χωρίς τις απαραίτητες γνώσεις νομικής από τη γραφούσα. Εντούτοις, υπάρχει η πεποίθηση ότι η παρούσα πτυχιακή διατριβή παρουσιάζει, με την ολοκλήρωσή της, μια ολιστική και όσο το δυνατόν πληρέστερη προσέγγιση του θέματος που πραγματεύεται.

Κεφάλαιο 2

Αρχή της Διάκρισης των Εξουσιών- Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Κάθε κράτος ιδρύεται, συγκροτείται και αναγνωρίζεται ως τέτοιο μέσα από την καταστατική του πράξη που ονομάζεται Σύνταγμα (Μανιτάκης, 2004: 169). Όλα τα σύγχρονα φιλελεύθερα συνταγματικά κράτη βασίζουν την οργάνωση του Συντάγματός τους σε θεμελιώδεις αρχές. Οι αρχές αυτές, πέραν από την οριοθέτηση του πλαισίου των ειδικότερων ρυθμίσεων των οργανωτικών θεσμών, λειτουργούν και ως εργαλεία για την ερμηνεία του συνταγματικού κειμένου ως τέτοιου. Έτσι, μία τέτοια βασική αρχή νομοθετικής οργάνωσης ενός κράτους αποτελεί η αρχή της διάκρισης των εξουσιών (Αργυρόπουλος, 2013).

Η κρατική εξουσία, στο κράτος δικαίου, ανατίθεται σε διάφορα όργανα με βάση την αρχή της διάκρισης των εξουσιών. Οι αρμοδιότητες των οργάνων αυτών αποσκοπούν στην εκπλήρωση τριών διακριτών κρατικών λειτουργιών, ήτοι την εκτελεστική, τη νομοθετική και την δικαστική. Επομένως, η κρατική εξουσία αποτελείται από τρία κέντρα εξουσιών που απαρτίζουν ένα σύστημα ειδικών, περιοριστικών και αυστηρών αρμοδιοτήτων. Συνεπώς τα όργανα δρουν μέσα στα πλαίσια των εξουσιών που τους έχουν ανατεθεί και δεν παρεμβαίνουν στη δικαιοδοσία άλλου οργάνου (Μανιτάκης, 2007: 86-87).

2.1 Ιστορική Αναδρομή

Η αρχή της διάκρισης των εξουσιών βρίσκει τις ρίζες της στα έργα αρκετών αρχαίων Ελλήνων φιλόσοφων, όπως ιδίως τον Πλάτωνα, τον Αριστοτέλη, τον Πολύβιο καθώς και πολλούς, μεταγενέστερους αυτών, φιλοσόφους (Τσάτσος, 1993: 273-274). Παρόλο που

αναπτύχθηκαν πολλές θεωρίες μέσα από τους παραπάνω για τον τρόπο κατάτμησης της κρατικής εξουσίας, εντούτοις ο Αριστοτέλης και ο Πολύβιος συνέλαβαν τη λειτουργική ιδέα της εν λόγω Αρχής όταν στα έργα τους αναλύθηκαν η συγκρότηση του αρχαίου ελληνικού κράτους και ιδιαίτερα τα πολιτεύματα της Αθήνας και της Σπάρτης (Παπαστύλου-Φίλιου, 2005: 225-231).

Στα Πολιτικά του Αριστοτέλη, και ειδικότερα στους Τόμους III και IV αυτών, πραγματοποιείται αναφορά στην αρχή εκείνη που καθιστά την πόλη μία ενιαία οντότητα και αφορά, περαιτέρω, τον καταμερισμό των αρμοδιοτήτων των εξουσιών. Συγκεκριμένα, κατά τον Αριστοτέλη, οποιοδήποτε πολίτευμα για να λειτουργήσει σωστά πρέπει να εμπεριέχει τρία συστατικά στοιχεία: ένα που να διαβουλεύεται για τα κοινά, το δεύτερο που να αναφέρεται στις διοικητικές αρχές και το τρίτο που να είναι υπεύθυνο για την ορθή απονομή της δικαιοσύνης (Ευαγγέλου-Τζιώκα, 2007:307).

Ως αρχική ιδέα βασίστηκε στη διαπίστωση ότι, η εξουσία κάθε κράτους εκδηλώνεται προς τρεις κατευθύνσεις ή λειτουργίες οι οποίες διαφοροποιούνται μεταξύ τους επί της ουσίας, με τη μια να νομοθετεί, την άλλη να εκτελεί τους νόμους και την τελευταία να δικάζει με βάση αυτούς (Μανιτάκης, 2013).

Ο Μεγαλοπολίτης ιστορικός Πολύβιος μέσα από τα *Ιστορικά*, υποστήριξε ως άριστο πολίτευμα εκείνο το οποίο αποτελείται από το συνδυασμό της βασιλείας, της αριστοκρατίας και της δημοκρατίας. Κατά τον Λυκούργο δε, όλα τα πολιτεύματα που βασίζονται σε μια δύναμη εξουσίας είναι ασταθή καθώς, ειδικότερα, η βασιλεία αποκλίνει σε τυραννία, η αριστοκρατία σε ολιγαρχία και η δημοκρατία εκτρέπεται σε θηριώδη οχλοκρατία. Η μικτή πολιτεία περαιτέρω, δύναται να συνδυάζει τη χρηστότητα των τριών πολιτειακών εξουσιών αποτρέποντας τις πιο πάνω παρεκκλίσεις, γεγονός για το οποίο πραγματοποιείται ειδική μνεία και στο έργο του Πολύβιου, στο οποίο γίνεται, περαιτέρω, αναφορά στις έννοιες των βασιλέων, των γερόντων και του δήμου (Παπαστύλου-Φίλιου, 2005: 225-231).

Σύμφωνα με τον Πολύβιο, οι Ρωμαίοι ακολούθησαν με επιτυχία το μικτό πολιτειακό σύστημα στο οποίο εμφανίζεται η μοναρχία με τον εκλεγμένο άρχοντα (Consul), η αριστοκρατία με τη Senate που αντιστοιχεί στη Σύγκλητο και τέλος την λαϊκή συμμετοχή με την Comitia Centuriata (Θεοδούλου, 2016).

Παρόλο που η σύλληψη της θεωρίας της διάκρισης των εξουσιών ως βασικό στοιχείο για την εύρυθμη λειτουργία ενός κράτους ανήκει στους αρχαίους φιλόσοφους οι οποίοι έθεσαν πρώτοι τα θεμέλια της, εντούτοις διαφέρει ως Αρχή όπως εμφανίζεται στη σύγχρονη συνταγματική πρακτική. Τονίζεται δε, η σημαντικότητα των θεωριών τους ως βάση για την μετέπειτα εξέλιξη και διαμόρφωση της εν λόγω Αρχής όπως παρουσιάζεται σήμερα. Μέσα από την ιστορική πορεία που ακολούθησε η Διάκριση των Εξουσιών διαφαίνεται η διαχρονικότητα του περιεχομένου της γεγονός που την καθιστά πλέον αναγκαία και συστατική για κάθε μορφή δημοκρατικού πολιτεύματος.

Μεταβαίνοντας από τους Έλληνες φιλόσοφους στη σύγχρονη εποχή και συγκεκριμένα στις απαρχές του 18ου αιώνα, κάνει την εμφάνισή του το μεγάλο πνευματικό κίνημα του Διαφωτισμού, κίνημα το οποίο επηρέασε περαιτέρω βαθύτατα τους κοινωνικούς και πολιτικούς θεσμούς εν γένει (Γέμπτου, 2016). Σε μια προσπάθεια περιορισμού της αυθαιρεσίας της κρατικής εξουσίας θεμελιώθηκε ως έννοια η Διάκριση των Εξουσιών, αρχής γενομένης από δύο θεωρητικούς του Διαφωτισμού, οι οποίοι αμφισβήτησαν το αδιαίρετο της κυριαρχίας και υποστήριξαν τη συμμετοχή εκπροσώπων της αριστοκρατίας και της αστικής τάξης στην άσκηση της κρατικής εξουσίας (Χρυσόγονος, 2003: 293).

Πρώτος ο John Locke στα τέλη του 17ου αιώνα μίλησε για τη διάκριση της νομοθετικής από την εκτελεστική εξουσία. Το κοινό σύμφωνα με τον Locke, εκλέγει και διορίζει τη νομοθετική εξουσία που αποτελεί την *«ύπατη εξουσία της πολιτικής κοινότητας»*. Παράλληλα διαχωρίζεται από την εκτελεστική εξουσία αλλά και από τη δικαιοδοσία που αφορά τις εξωτερικές σχέσεις της κοινότητας ή την *«ομοσπονδιακή εξουσία»* (Χρυσόγονος, 2003: 293).

Στα μέσα του 18ου αιώνα και συγκεκριμένα το 1748, ο Montesquieu βασιζόμενος στις ιδέες του Locke, κατά τη συγγραφή του διάσημου έργου του *«Το πνεύμα των Νόμων»*, διατύπωσε τη διάκριση των εξουσιών στο VI κεφάλαιο του XI βιβλίου του το οποίο αναφερόταν στο αγγλικό πολίτευμα (Μαππουρίδης, 2014). Αναφερόμενος στα τρία είδη εξουσίας που συνυπάρχουν σε κάθε κράτος (εκτελεστική, νομοθετική, δικαστική), υποστήριξε ότι τέτοια μορφή διάκρισης θα πρέπει να υφίσταται και μεταξύ των

οργάνων του ώστε η μια εξουσία να αναχαιτίζει την άλλη διασφαλίζοντας έτσι την ελευθερία των πολιτών (Χρυσόγονος, 2003: 294).

Σύμφωνα με τον Montesquieu η πολιτική ελευθερία είναι ανύπαρκτη εάν η νομοθετική και η εκτελεστική εξουσία ασκείται από το ίδιο άτομο ή η δικαστική εξουσία δεν είναι ανεξάρτητη από τις άλλες δύο (Μαυριάς, 2002: 106). Συμπερασματικά, η ελευθερία των πολιτών διασφαλίζεται με την αποκέντρωση των εξουσιών από ένα και μόνο πρόσωπο ή ορισμένο αριθμό προσώπων ή ακόμα και από τον ίδιο το λαό (Τσάτσος, 1993: 132).

Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι, ο Montesquieu δεν ήταν υπέρμαχος της αποξένωσης της μιας εξουσίας από την άλλη. Αντίθετα, επικροτούσε τη συνεργασία και την αλληλεπίδρασή τους ώστε να επιτευχθεί η πολιτική ελευθερία (Μαππουρίδης, 2014). Τονίζεται δε ότι η διάκριση μεταξύ των τριών εξουσιών αποτελεί μια εδραιωμένη αρχή από τα τέλη του 18ου αιώνα για σχεδόν όλα τα συνταγματικά κείμενα (Χρυσόγονος, 2003: 295).

2.2 Καθιέρωση της Αρχής της Διάκρισης των Εξουσιών

Στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, η αρχή της διάκρισης των εξουσιών καθιερώθηκε συνταγματικά μετά τη διατύπωσή της από τον Montesquieu, αφού προηγήθηκε η σχετική ανάκληση το 1774 κατά τη Διακήρυξη του Συνεδρίου της Φιλαδέλφεια (άρθρο 10). Εντούτοις δύο χρόνια μετά παγιώνεται μέσα από το συνταγματικό κείμενο (Bill of Rights) το οποίο προηγήθηκε του Συντάγματος της Βιργινίας και άλλων πολιτειών της Αμερικής (Μαππουρίδης, 2014).

Σύμφωνα με το άρθρο 5 της διακήρυξης των Δικαιωμάτων της Βιργινίας, οι νομοθετικές και οι εκτελεστικές εξουσίες του κράτους θα πρέπει να είναι ξεχωριστές και διακριτές από την εκτελεστική εξουσία (The Virginia Declaration of Rights, 2016). Το Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών που καθιερώθηκε το 1778 με τα τρία πρώτα άρθρα του θέσπιζε τον αυστηρό διαχωρισμό των εξουσιών μετά από την αποδοχή των απόψεων τόσο του Hamilton όσο και του Madison, οι οποίοι μελέτησαν, εις βάθος, το έργο του Montesquieu (Μαππουρίδης, 2016).

Η Γαλλική Επανάσταση (1789) με τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη αποτέλεσε την δίοδο για την καθιέρωση της αρχής της διάκρισης των εξουσιών στην ευρωπαϊκή ήπειρο. Με το άρθρο 16 της Διακήρυξης ξεκαθαρίζεται ρητά η αναγκαιότητα του διαχωρισμού των εξουσιών σε κάθε κοινωνία που θέλει να έχει Σύνταγμα (www.ambafrance-gr.org, 2016).

Στα γαλλικά συνταγματικά κείμενα που ακολούθησαν από το 1791, θεσπιζόταν η αυστηρή διάκριση των εξουσιών, ενώ την περίοδο που ακολούθησε παρατηρήθηκαν παραποιήσεις ως προς τη διατύπωση των θεωρητικών για τις χωριστές εξουσίες. Τόσο το θεωρητικό υπόβαθρο όσο και η ουσιαστική έννοια της αρχής αποτέλεσαν πόλο αμφισβήτησης τόσο από τον Rousseau και τους ακόλουθούς του όσο και από τα Συντάγματα που θεσπίστηκαν από τους μετέπειτα μονάρχες τα οποία πρόσδιδαν αυξημένες αρμοδιότητες σε αυτούς (Μαππουρίδης, 2014).

Παρόλα αυτά, εντοπίζεται μια σημαντική διαφορά ανάμεσα στους θεωρητικούς της Γαλλικής Επανάστασης και στον Montesquieu. Οι θεωρητικοί υποστήριζαν ότι το κράτος αποτελείται από τρεις χωριστές εξουσίες οι αρμοδιότητες των οποίων ασκούνται σε πλήρη απομόνωση η μια από την άλλη. Η άποψη αυτή δεν κατάφερε να επικρατήσει εν αντιθέσει με τις ιδέες του Montesquieu οι οποίες θεωρούνται και μέχρι σήμερα επίκαιρες (Γεωργόπουλος, 1998:97).

Τελικά, η Αρχή της Διάκρισης των Εξουσιών όπως είχε διατυπωθεί από τον Montesquieu εισήχθη το 1830 στον γαλλικό Συνταγματικό Χάρτη και ακολούθως στα ευρωπαϊκά Συντάγματα που θεσπίστηκαν κατά τον 19ο αιώνα, αποτελώντας μέχρι σήμερα τη βάση για την οργάνωση όλων των φιλελεύθερων πολιτευμάτων (Μαππουρίδης, 2014).

2.3 Ουσιαστική και Τυπική Διάκριση των Εξουσιών

Η διάκριση των εξουσιών παρουσιάζεται με δύο έννοιες: ως ουσιαστική και ως τυπική ή οργανική. Η ουσιαστική διάκριση αποτελεί τη λογική προϋπόθεση ενώ η δεύτερη συνίσταται στο ζητούμενο με βάση τη θεωρητική ανάπτυξη του Montesquieu (Χρυσόγονος, 2003: 295).

Ουσιαστική διάκριση των εξουσιών υφίσταται σε κάθε κράτος ανεξαρτήτως πολιτεύματος γιατί η κρατική εξουσία εκφράζεται με τη νομοθετική, εκτελεστική και δικαστική λειτουργία (Θεοδούλου, 2016). Επί της ουσίας, η ουσιαστική διάκριση αναφέρεται στο περιεχόμενο των πράξεων ή παραλείψεων των εξουσιών του κράτους οι οποίες παρουσιάζονται με τις τρεις πιο πάνω μορφές (Χρυσόγονος 2003: 295).

Η σημασία της οργανικής διάκρισης, εν αντιθέσει με την προαναφερθείσα, έγκειται στο γεγονός ότι, οι νομοθετικές, οι εκτελεστικές και οι δικαστικές δραστηριότητες ανατίθενται σε διαφορετικά κρατικά όργανα και ειδικότερα, η θέσπιση των νόμων στην εκάστοτε Βουλή, η εκτέλεσή τους στην αντίστοιχη κυβέρνηση και η ορθολογική απόδοση της δικαιοσύνης στα δικαστήρια. Όταν όμως συγκεντρώνονται όλες οι εξουσίες σε ένα μόνο πρόσωπο ή όργανο όπως συμβαίνει σε καθεστώς απόλυτης μοναρχίας τότε παρατηρείται οργανική σύγχυση των εξουσιών. Στην περίπτωση αυτή συνεχίζει η ύπαρξη της ουσιαστικής διάκρισης με θεωρητικό μόνο περιεχόμενο (Χρυσόγονος, 2003: 296).

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί ότι, ούτε ο Montesquieu μέσα από το έργο του ούτε και τα συνταγματικά κείμενα που ακολούθησαν και εδραίωσαν την Αρχή της Διάκρισης των Εξουσιών κατάφεραν να αποδώσουν το ακριβές περιεχόμενο των εξουσιών. Μια από τις έννοιες που αμφισβητήθηκε είναι αυτή του νόμου. Ο Thomas Hobbes υποστήριξε πως ο νόμος είναι κάθε «διαταγή» που επιβάλλει ο «άρχων» ενός κράτους προς τους ακόλουθούς του ώστε να ρυθμίζεται η εξωτερική συμπεριφορά τους. Ο Locke από την άλλη, στοιχειοθέτησε την έννοια του νόμου μέσα από τη γενικότητα που παραπέμπει στην ενότητα των νόμων και όχι στην εξάρτησή τους από τις εκάστοτε περιπτώσεις και περιστάσεις, στην ροπή προς το συμφέρον του λαού και την αποδοχή του τελευταίου ή των αντιπροσώπων του (Χρυσόγονος, 2003:296-297).

Ο Rousseau διαχώρισε την έννοια της διαταγής από τον νόμο τον οποίο εξέφρασε ως «γενική θέληση» παρά ως επιτακτική έκφραση θέλησης ενός κυρίαρχου προς το λαό. Ο Montesquieu από την άλλη απέριψε ουσιαστικά την έννοια του νόμου, στα πλαίσια της έννοιας του ως βασιλικό διάταγμα, προσδίδοντας σε αυτόν το χαρακτήρα του «ανθρώπινου λόγου» (Χρυσόγονος, 2003:297).

Ενώσω η έννοια του νόμου δεν οριοθετείται, γεννώνται ερωτήματα όσον αφορά τα όρια της εκτελεστικής και της νομοθετικής εξουσίας ως προς το τι συνιστάται ως θέσπιση και τι ως εκτέλεσή του. Παρόλα αυτά, τα όρια μεταξύ δικαστικής εξουσίας και των άλλων δύο εξουσιών είναι σαφώς ξεκάθαρα και διαχωρισμένα (Χρυσόγονος, 2003:297).

2.4 Διάκριση Εξουσιών και Διάκριση Λειτουργιών

Ο 19ος αιώνας έφερε πολλές αλλαγές στη συνταγματική τάξη των περισσότερων ευρωπαϊκών κρατών. Η κρατική εξουσία ξέφυγε από τον απόλυτο έλεγχο των μοναρχών και κατανεμήθηκε σε διάφορα κρατικά όργανα όπως την κυβέρνηση, τα δικαστήρια και διάφορα άλλα συλλογικά σώματα εξουσίας. Ο διαχωρισμός αυτός δημιούργησε αμφιβολίες ως προς το αδιαίρετο της κυριαρχίας όπως είχε αρχικά διατυπωθεί από τον Montesquieu (Χρυσόγονος, 2003:299-300).

Η απάντηση δόθηκε τελικά στα μέσα του αιώνα από Γερμανούς συνταγματικούς θετικιστές σύμφωνα με τους οποίους, φορέας εξουσίας θεωρείται είτε ο μονάρχης είτε ο λαός (δημοκρατικά καθεστώτα) με την εξουσία να παραμένει συγκεντρωμένη σε μια συλλογική οντότητα. Ως εκ τούτου, κατανέμονται οι αρμοδιότητες σε διάφορα όργανα, γεγονός που οδηγεί στην καθιέρωση της διάκρισης των «λειτουργιών», η οποία περαιτέρω παραπέμπει στον διαμοιρασμό των εργασιών μεταξύ των κρατικών οργάνων και όχι των «εξουσιών» (Χρυσόγονος, 2003:300).

Όπως άλλωστε ανέφερε ένας Γάλλος θεωρητικός, επηρεαζόμενος από τις πιο πάνω γερμανικές αντιλήψεις, «*οι κρατικές λειτουργίες είναι οι διακεκριμένες δραστηριότητες του κράτους... διαφορετικοί τρόποι άσκησης της κρατικής εξουσίας*» που θα πρέπει όμως να «*επιβεβαιωθεί η ενότητα*» (Χρυσόγονος, 2003: 300).

Τις πιο πάνω αντιλήψεις φαίνεται ότι υιοθέτησαν πολλά σύγχρονα κράτη της Ευρώπης στα συντάγματά τους μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα όπου στο άρθρο 26 του ισχύοντος Συντάγματός της αντικαταστάθηκε η λέξη «εξουσία» που υπήρχε στα παλαιότερα συντάγματα με τη λέξη «*λειτουργία*». Η διαφορά στην ορολογία φαίνεται ότι δεν διαφοροποιεί οποιοδήποτε κανονιστικό περιεχόμενο της αρχής σε θέματα ουσίας με αποτέλεσμα να χρησιμοποιείται είτε ο ένας όρος είτε ο άλλος και σε μερικές περιπτώσεις παρατηρείται η εναλλακτική χρήση και των δύο αυτών όρων (Χρυσόγονος, 2003: 301).

2.5 Σύμμειξη Εξουσιών και Λειτουργιών

Η απόλυτη εφαρμογή της Αρχής της Διάκρισης των Εξουσιών προϋποθέτει την απόκλιση όσον αφορά την άσκηση των εξουσιών ή αρμοδιοτήτων σε όργανα που, κανονικά, ασκούν άλλη λειτουργία με βάση την συγκεκριμένη αρχή. Στην πραγματικότητα, η εφαρμογή της Αρχής με βάση την αυστηρή της διατύπωση μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα τα οποία

θα έχουν σοβαρές επιπτώσεις για την ομαλή και εύρυθμη λειτουργία του κρατικού μηχανισμού. Ως εκ τούτου, και προς αποφυγή μιας ενδεχόμενης παράλυσης της κρατικής εξουσίας, στα σύγχρονα συνταγματικά κράτη παρατηρείται το φαινόμενο της διασταύρωσης των εξουσιών και λειτουργιών (Γεωργίου, 2012:56).

Στην πραγματικότητα ποτέ δεν παρατηρήθηκε ο πλήρης διαχωρισμός των εξουσιών με την απόλυτη έννοια την οποία διατυπώθηκε ως άνω. Υπάρχουν περιπτώσεις κατά τις οποίες η εκτελεστική εξουσία εκτελεί καθήκοντα για τα οποία ουσιαστικά αρμόδια είναι η νομοθετική εξουσία και αντίθετα. Επομένως, η Αρχή Διάκρισης των Εξουσιών πρέπει να ελευθερωθεί από τα απόλυτα και στεγανά όρια της διατύπωσής της και να εφαρμόζεται με τέτοιο τρόπο ώστε τα πεδία λειτουργιών μεταξύ των κρατικών οργάνων να διασταυρώνονται και να αλληλοεπικαλύπτονται αρμονικά και ομαλά ώστε η λειτουργία του κράτους να συνεχίζεται απρόσκοπτα (Γεωργίου, 2012:56).

Πέραν λοιπόν του κλασικού διαχωρισμού της διάκρισης των εξουσιών σε εκτελεστική, νομοθετική και δικαστική, η αρχή περιλαμβάνει και την ύπαρξη ενός συστήματος «ελέγχων και ισορροπιών» (checks and balances) που βοηθά στην αποτροπή της αυθαίρετης κρατικής εξουσίας (Γεωργίου, 2012:56).

2.6 Αυστηρός/Χαλαρός Διαχωρισμός Εξουσιών

Εκτός από το φαινόμενο της διασταύρωσης των εξουσιών παρουσιάζεται και το φαινόμενο του αυστηρού ή χαλαρού διαχωρισμού αυτών. Φυσικά, αξίζει να σημειωθεί ότι ο ρόλος της δικαστικής εξουσίας σε όλα τα δημοκρατικά κράτη ήταν πάντοτε ξεκάθαρος με διακριτά όρια από τις άλλες δύο λειτουργίες και πλήρως διαχωρισμένος από αυτές (Γεωργίου, 2012:57).

Αυστηρή διάκριση εξουσιών υπάρχει όταν η κάθε μια από τις εξουσίες ασκείται από ένα και μόνο κρατικό όργανο. Στην περίπτωση που η νομοθετική και η εκτελεστική εξουσία ασκούνται από περισσότερα όργανα τότε υπάρχει σχετική ή χαλαρή διάκριση εξουσιών (Μαυριάς, 2002:126-127).

Όσα πολιτεύματα προϋποθέτουν τη συγκέντρωση της εκτελεστικής, της νομοθετικής και της δικαστικής εξουσίας σε ένα όργανο ανήκουν στην κατηγορία της αυστηρής διάκρισης εξουσιών (Μαυριάς, 2002:127). Η διάκριση αυτή ισχύει κυρίως στα προεδρικά συστήματα, όπου παρατηρείται ξεκάθαρος διαχωρισμός μεταξύ εκτελεστικής και νομοθετικής εξουσίας.

Εκτός από την Κύπρο στην οποία ισχύει η αυστηρή διάκριση των εξουσιών, αναφέρονται ως παραδείγματα η Ιταλία και οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (Γεωργίου, 2012: 57).

Τα πλείστα αντιπροσωπευτικά πολιτεύματα ανά τον κόσμο υιοθετούν το σχετικό διαχωρισμό των δύο εξουσιών. Σε κάποια από αυτά προνοείται από το Σύνταγμα, τα μέλη του Υπουργικού Συμβουλίου να είναι ήδη βουλευτές οι οποίοι έχουν εκλεγεί από το λαό. Σε κάποια άλλα δεν υπάρχει αντίστοιχη ξεκάθαρη πρόνοια αλλά είθισται οι υπουργοί να είναι εκλεγμένοι βουλευτές. Ο χαλαρός διαχωρισμός μεταξύ νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας απαντάται και σε ομοσπονδιακά συστήματα. Το σημαντικότερο σημείο που θα πρέπει να τονιστεί είναι το γεγονός ότι η «ιδανική πολιτεία» των αρχαίων ελληνικών φιλόσοφων δεν συναντάται σε κανένα κράτος (Γεωργίου, 2012:57).

2.7 Σκοπός του Διαχωρισμού των Εξουσιών

Ο διαχωρισμός των εξουσιών και ο προσδιορισμός των αρμοδιοτήτων τους επιδρά καταλυτικά στον περιορισμό της κρατικής εξουσίας και των οποιονδήποτε πιθανών αυθαιρεσιών της. Ο περιορισμός της αυθαιρεσίας υπεισέρχεται μέσα από την κατάτμηση της εξουσίας σε διαφορετικά πρόσωπα επιτυγχάνοντας με αυτό τον τρόπο τον αμοιβαίο έλεγχο μεταξύ των κρατικών εξουσιών, θέτοντας φραγμούς σε καταχρήσεις οποιασδήποτε μορφής (Γεωργίου, 2012: 58). Η ψήφιση νόμων και η ξεκάθαρη οριοθέτηση των εξουσιών ενός κράτους διαφυλάττει ουσιαστικά την προσωπική, οικονομική και κοινωνική ζωή των ατόμων και των συνόλων (Μανιτάκης, 2007: 86).

Η εκτελεστική εξουσία επομένως δεσμεύεται και οριοθετείται από τη νομοθετική η οποία θεσπίζει τους νόμους. Δεν είναι τυχαία εξάλλου η αντιμετώπιση της Αρχής της Διάκρισης των Εξουσιών από τον Carl Schmitt ο οποίος την αναφέρει ως «αρχή της ελευθερίας», γνώρισμα το οποίο υφίσταται, κατά κύριο λόγο, στα φιλελεύθερα κράτη δικαίου. Επομένως δεν αποτελεί αρχή στην οποία βασίζεται η μορφή διακυβέρνησης ενός κράτους (Μανιτάκης, 2007: 88). Εντούτοις, θα πρέπει να τονισθεί ότι, η ανάθεση των τριών εξουσιών σε διαφορετικά όργανα ώστε να αποφευχθεί η συγκέντρωσή τους σε ένα αποκλειστικά όργανο, αποτελεί κριτήριο για τη δημοκρατικότητα ενός πολιτεύματος μέσα από το οποίο διασφαλίζεται η ισονομία, η ισοτιμία και η ασφάλεια των πολιτών (Γεωργίου, 2012: 58-59).

Κεφάλαιο 3

Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας

Το ανεξάρτητο, νεοσύστατο κράτος που δημιουργήθηκε στη Κύπρο το 1960, συνοδεύταν από το πρώτο του Σύνταγμα, στο οποίο οφείλει ουσιαστικά την εγκαθίδρυση και την ύπαρξή της η Κυπριακή Δημοκρατία. Η ιστορική πορεία του νησιού μέσα στο χρόνο χαρακτηρίζεται από πολυετείς υποδουλώσεις με τελευταίους τους Βρετανούς κατακτητές, οι οποίοι τελικά διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της συνταγματικής τάξης στην Κύπρο (Νικολάου, 2000: 14).

3.1 Αποικιακή Κύπρος

Η Μεγάλη Βρετανία ξεκίνησε τη κυριαρχία της στη Κύπρο το 1878, όταν ο Σουλτάνος παραχώρησε τη χώρα στην Αγγλία με την τότε Συνθήκη της Κωνσταντινουπόλεως. Ακολούθως, η Μεγάλη Βρετανία το 1914 προσάρτησε την Κύπρο ουσιαστικά αυθαίρετα, γεγονός που κατοχυρώθηκε εννέα χρόνια μετά, με τη Συνθήκη της Λωζάννης (Νικολάου, 2000:14).

Η Κύπρος μέχρι το 1960, ως αποικία του Στέμματος, υπαγόταν στη νομοθετική εξουσία του Αγγλικού Κοινοβουλίου και του Στέμματος, το οποίο με το «*Διάταγμα εν Συμβουλίω*» νομοθετούσε για τη χώρα. Περαιτέρω, στις 14 Σεπτεμβρίου 1878, εκδόθηκε διάταγμα με βάση το οποίο ορίστηκαν τα τρία όργανα άσκησης των εξουσιών στο νησί (Νικολάου, 2000: 15).

Ως πρώτο όργανο άσκησης της κρατικής εξουσίας ορίστηκε ο Κυβερνήτης (High Commissioner ή Governor). Ο Κυβερνήτης συμμετείχε και στο Νομοθετικό Συμβούλιο (Legislative Council) μαζί με έξι επίσημα μέλη και ακόμα δώδεκα, εννέα από τα οποία εκλέγονταν από μη Μωαμεθανούς εκλέκτορες και τρία από Μωαμεθανούς. Πρόεδρος του Νομοθετικού Συμβουλίου οριζόταν ο Κυβερνήτης ή το αρχαιότερο επίσημο μέλος με τη ψήφο του να υπερισχύει σε περιπτώσεις ισοψηφίας. Επομένως οι ψήφοι του

Κυβερνήτη, των Μωαμεθανών και των επίσημων μελών ήταν πάντοτε υπεράριθμες σε σχέση με τους μη Μωαμεθανούς (Νικολάου, 2000: 15).

Το τρίτο όργανο εξουσίας αφορούσε το Εκτελεστικό Συμβούλιο (Executive Council) το οποίο αποτελείτο από αριθμό επίσημων μελών που δεν ξεπερνούσαν τα τέσσερα και μη επίσημων μελών που δεν ξεπερνούσαν τα τρία και διορίζονταν από την Κυβέρνηση (Νικολάου, 2000:15).

Η Δικαστική Εξουσία οργανώθηκε με σχετικό διάταγμα στις 17 Ιανουαρίου 1879 με βάση το οποίο ρυθμιζόταν η σύνθεση αλλά και η διαδικασία των Δικαστηρίων για υποθέσεις που αφορούσαν μη Οθωμανούς υπηκόους και για αυτές που δεν ήταν αρμόδια τα Οθωμανικά Δικαστήρια. Τα τελευταία καταργήθηκαν το 1882 με το «*Περί Δικαστηρίων Διάταγμα*» και αντικαταστάθηκαν από το Ανώτατο Δικαστήριο και δύο Επαρχιακά. Ως Πρόεδρος στα Επαρχιακά Δικαστήρια διοριζόταν Άγγλος νομικός ενώ τη σύνθεσή του ολοκλήρωναν δύο Κύπριοι, ένας Έλληνας και ένας Οθωμανός. Στα ποινικά δικαστήρια πέραν των προαναφερθέντων θα έπρεπε να παρευρίσκεται και δικαστής της εθνικότητας του κατηγορουμένου (Νικολάου, 2000: 15-16).

Αξίζει να σημειωθεί σε αυτό το στάδιο το γεγονός ότι με το *Περί Δικαστηρίων Νομοθετικό Διάταγμα υπ. αριθμ. 38* του 1935, καταργήθηκε ο δικοινοτικός χαρακτήρας της απονομής δικαιοσύνης και τη θέση του αντικατέστησε το Αγγλικό Δίκαιο, για να επανέλθει και πάλι με το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960 (Νικολάου, 2000: 16).

3.2 Το Σύνταγμα του 1960

«Το Κυπριακό Σύνταγμα ουδέποτε θα προσελκύσει ενθουσιώδεις μιμητές...είναι ένα από τα πιο άκαμπτα και λεπτομερειακά συντάγματα του κόσμου και αρκετά περίπλοκο...» S.A. De Smith (www.law.gov.cy, 2016).

Τα θεμέλια της Κυπριακής Δημοκρατίας ως ανεξάρτητο και κυρίαρχο, πλέον, κράτος τέθηκαν τα μεσάνυχτα της 15ης προς 16ης Αυγούστου 1960 με την υπογραφή του υφιστάμενου Συντάγματος, απότοκο των Συμφωνιών Ζυρίχης-Λονδίνου, των οποίων η υπογραφή, πέραν του διχασμού που επέφερε στον κυπριακό λαό, προκάλεσε σοβαρές διενέξεις και προβληματισμούς στην τότε πολιτική ηγεσία του κράτους. Το κυπριακό

Σύνταγμα χαρακτηρίστηκε ως πολύπλοκο, μακροσκελές, άκαμπτο και αυστηρό ενώ η διαδικασία εκπόνησής του, ιστορικά, αποδεικνύει την απουσία της λαϊκής βούλησης κάνοντάς το δοτό και παραχωρημένο (Νικολάου, 2000: 16-20).

Ανατρέχοντας στις διατάξεις του Συντάγματος εντοπίζονται ιδιομορφίες οι οποίες δεν συμβαδίζουν με τις βασικές αρχές του Δημόσιου Δικαίου εν ευρεία έννοια. Πρωτίστως, με τα άρθρα 1, 2 παρ. 1 και 2 παρ. 2, καταργείται η έννοια του λαού ως μια ενιαία οντότητα και αντικαθιστάται από τις δύο κοινότητες την Ελληνική και την Τουρκική (Νικολάου, 2000: 18-19).

Επιπρόσθετα, οι κρατικές εξουσίες σύμφωνα με τη διαχωριστική τάση φυλετικών και κοινοτικών κριτηρίων, βασιζόμενη στο αγγλικό πρότυπο διακυβέρνησης, αποκλείουν την επικράτηση της ελληνικής πλευράς που αποτελούσε τότε το 82% του συνολικού πληθυσμού. Αναφέρονται ενδεικτικά τα άρθρα 47-52 που αφορούν την άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας από τον Έλληνα Πρόεδρο της Δημοκρατίας από κοινού με τον Τούρκο Αντιπρόεδρο, το άρθρο 46 αναφορικά με τη σύνθεση του Υπουργικού Συμβουλίου από επτά Έλληνες Υπουργούς και τρεις Τούρκους (Νικολάου, 2000: 18-19).

Στις πρόνοιες του Συντάγματος (άρθρα 112, 115, 118 και 126) πραγματοποιείται αναφορά για έξι Ανεξάρτητους Αξιωματούχους που καταλαμβάνουν νευραλγικές θέσεις σε θεσμικούς τομείς του κράτους, διασφαλίζοντας παράλληλα και τη συμμετοχή αντιπροσώπων και από τις δύο Κοινότητες.

Επεξηγηματικά αναφέρεται ότι, ως τέτοιοι αξιωματούχοι είναι ο Γενικός Εισαγγελέας που προΐσταται και της Νομικής Υπηρεσίας, ο Γενικός Ελεγκτής, ο Διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας και οι βοηθοί των προαναφερόμενων. Ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος διορίζουν από κοινού τους Ανεξάρτητους Αξιωματούχους με τους Βοηθούς τους, όπως αναφέρονται αναλυτικά στις διατάξεις των άρθρων 112-121 του Συντάγματος. Οι Ανεξάρτητοι Αξιωματούχοι και οι Βοηθοί τους θα πρέπει να ανήκουν σε διαφορετική Κοινότητα (Τζιβάρας, 2010: 111) κάνοντας για ακόμα μια φορά αισθητό τον δυαδικό χαρακτήρα του Συντάγματος.

Στο ίδιο πνεύμα κινούνται και τα θέματα που αφορούν τη Δικαιοσύνη στη Κυπριακή Δημοκρατία, όπου οι δικαστές διορίζονται ανάλογα με τους διάδικους, και ειδικότερα,

Έλληνες δικαστές όσον αφορά θέματα που εμπλέκονται Έλληνες υπήκοοι και, αντιστοίχως, Τούρκοι δικαστές για θέματα που εμπλέκονται Τούρκοι (Νικολάου, 2000: 20).

Μια ακόμα ιδιομορφία του Συντάγματος όσον αφορά τις αρχές του Δημοσίου Δικαίου είναι ο περιορισμός της ίδιας της κυριαρχίας του κράτους μέσα από τις συνταγματικές διατάξεις και πρόνοιες. Σύμφωνα με το άρθρο 182 παρ. 1, είναι αδύνατη οποιαδήποτε τροποποίηση ή κατάργηση θεμελιωδών άρθρων του Συντάγματος. Επίσης με το άρθρο 181 προσδίδεται στις διατάξεις της Συνθήκης Εγγυήσεως συνταγματική ισχύ ενώ με το άρθρο 185 απαγορεύεται ρητά η ένωση της Κύπρου με οποιοδήποτε άλλο κράτος (Νικολάου, 2000: 20).

Η καταγραφή των προαναφερθέντων θεωρήθηκε σημαντική ώστε να γίνει κατανοητή η συνέχεια της παρούσας πτυχιακής διατριβής όσον αφορά τη διάκριση των εξουσιών στο κυπριακό Σύνταγμα και ιδιαίτερα πως αυτή διαμορφώθηκε με την αποχώρηση των Τουρκοκύπριων αξιωματούχων από την κρατική μηχανή το 1963.

Στα επόμενα τρία κεφάλαια που ακολουθούν γίνεται ανάλυση της εκτελεστικής, της νομοθετικής και της δικαστικής εξουσίας όπως παρουσιάζονται μέσα από το Κυπριακό Σύνταγμα.

Κεφάλαιο 4

Εκτελεστική Εξουσία στην Κυπριακή Συνταγματική Τάξη

Το κυπριακό Σύνταγμα αποτελείται από 199 άρθρα και 3 παραρτήματα. Η Αρχή της Διάκρισης των Εξουσιών δεν βρίσκεται πουθενά ξεκάθαρα διατυπωμένη στο Σύνταγμα αλλά εκδηλώνεται μέσα από τις διατάξεις του οι οποίες κατανέμουν την κρατική εξουσία σε διάφορα όργανα (Νικολάου, 2000: 23). Η Προεδρική Δημοκρατία καθορίστηκε ως το πολίτευμα του κυπριακού κράτους με το άρθρο 1 του Συντάγματος (Αιμιλιανίδης, 2006: 38).

Με βάση το άρθρο 54 του Συντάγματος, η εκτελεστική εξουσία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, τον Αντιπρόεδρο και το Υπουργικό Συμβούλιο. Ορισμένες εκτελεστικές εξουσίες παρέχονται, επιπρόσθετα, σύμφωνα με τα άρθρα 89 παρ. 1α-ββ, και 87 παρ. 1 και στις δύο Κοινοτικές Συνελεύσεις για διάφορα θέματα και ιδίως πολιτιστικού, θρησκευτικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα (Λοττίδης, 2009: 40).

4.1 Πρόεδρος της Δημοκρατίας

Ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας είναι Ελληνοκύπριος και εκλέγεται με άμεση και μυστική ψηφοφορία από τα μέλη της ελληνικής κοινότητας, για πενταετή θητεία (άρθρα 1 και 39 ΣτΚ). Η οριστική αντικατάσταση του Προέδρου προκύπτει σε περίπτωση θανάτου του ή με την γραπτή υποβολή παραίτησης του προς τη Βουλή Αντιπροσώπων. Αντικατάσταση του Προέδρου προκύπτει και όταν ο τελευταίος καταδικαστεί για το αδίκημα της εσχάτης προδοσίας ή οποιοδήποτε άλλο αδίκημα ηθικής αισχροτήρας (Λοττίδης, 2009:40-41).

Επιπρόσθετα, εάν διαπιστωθεί χρόνια σωματική πάθηση ή πνευματική ανεπάρκεια η οποία κρίνεται ως τέτοια από το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο, κατόπιν αίτησης του Γενικού και Βοηθού Γενικού Εισαγγελέα, αφού ψηφισθεί σχετική πρόταση από τη

Βουλή των Αντιπροσώπων τη οποία υπογράφει το 1/5 των βουλευτών. Σε αυτή την περίπτωση εάν το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο κρίνει ότι τίθεται θέμα αντικατάστασης του Προέδρου τότε η αναπλήρωση γίνεται από τον Πρόεδρο της Βουλής (άρθρο 44 παρ.2 ΣτΚ) (Λοττίδης, 2009: 40-41).

4.1.1 Αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας

Οι αρμοδιότητες του Προέδρου καθορίζονται ρητά από το Σύνταγμα και αναλύονται πιο κάτω.

Ο Πρόεδρος, ως Αρχηγός της Πολιτείας διορίζει και παύει τους επτά Έλληνες Υπουργούς. Συγκαλεί το Υπουργικό Συμβούλιο του οποίου προεδρεύει χωρίς όμως δικαίωμα ψήφου. Επιπρόσθετα διατηρεί το δικαίωμα της αναβλητικής και οριστικής αρνησικυρίας εναντίον αποφάσεων τόσο του Υπουργικού Συμβουλίου όσο και της Βουλής των Αντιπροσώπων (Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 1960).

Επιπρόσθετα, ο Πρόεδρος είναι το άτομο που παρευρίσκεται σε όλες τις επίσημες εκδηλώσεις ως αντιπρόσωπος της Δημοκρατίας, υπογράφει τα διαπιστευτήρια των διπλωματικών απεσταλμένων οι οποίοι διορίζονται με βάση το άρθρο 54 και δύναται να απονέμει τιμητικές διακρίσεις και τα παράσημα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Επίσης, ο Πρόεδρος έχει τη δυνατότητα να απονέμει σε κατάδικους στους οποίους επιβλήθηκε ποινή θανάτου, χάρη (Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 1960).

Στα άρθρα 50 και 57 του Συντάγματος αναφέρεται ότι για θέματα που άπτονται της άμυνας, της ασφάλειας της χώρας ή εξωτερικών υποθέσεων ο Πρόεδρος μπορεί να ασκήσει βέτο σε ότι αφορά σχετικές με τα πιο πάνω αποφάσεις (Λοττίδης, 2009: 42).

Το άρθρο 51 του Συντάγματος παρέχει την εξουσία στον Πρόεδρο να αναπέμψει απόφαση ή νόμο της Βουλής ή του προϋπολογισμού ενώ με το άρθρο 57 μπορεί να ασκήσει αναβλητικό βέτο εντός τεσσάρων ημερών από την κοινοποίηση απόφασης σε αυτόν από το Υπουργικό Συμβούλιο. Επίσης του παρέχεται η δυνατότητα σύμφωνα με το άρθρο 79 να απευθύνει είτε προσωπικά είτε μέσω των Υπουργών του μηνύματα προς τη Βουλή των Αντιπροσώπων (Λοττίδης, 2009:42).

Το Σύνταγμα μέσα από τα άρθρα 137 μέχρι 143 παραχωρεί στον Πρόεδρο το δικαίωμα των προσφυγών, αναφορών και παραπομπών προς το Ανώτατο Δικαστήριο για διάφορα θέματα. Παράλληλα με βάση το άρθρο 104 επιβάλλεται όπως δημοσιεύει όλους τους νόμους και αποφάσεις που σχετίζονται με την Ελληνική Κοινοτική Συνέλευση (Λοττίδης, 2009: 42).

4.1.2 Νομική Υπόσταση της Θέσεως του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ένα και μόνο πρόσωπο, εκλέγεται αλλά παράλληλα λόγω της ποικιλομορφίας των αρμοδιοτήτων του, είναι σύνθετο όργανο του κράτους. Η βασικότερη εξουσία που κατέχει είναι η προεδρία της Εκτελεστικής Εξουσίας. Παρόλα αυτά δεν αποτελεί το κύριο όργανο άσκησης της εκτελεστικής εξουσίας αν και στο άρθρο 36 παρ. 1, εδ. α' του Συντάγματος αποκαλείται ως Αρχηγός της Πολιτείας (Λοττίδης, 2009: 43).

Με βάση το άρθρο 47 του Συντάγματος, εξουσία ασκείται περιοριστικά από κοινού με τον Αντιπρόεδρο για τον καθορισμό του χρώματος και του σχεδίου της σημαίας της Δημοκρατίας, την ίδρυση των τιμητικών διακρίσεων και των καθορισμένων παρασήμων της Δημοκρατίας, την πράξη για διορισμό των μελών που απαρτίζουν το Υπουργικό Συμβούλιο υπογραμμένη και από τους δύο καθώς και για την έκδοση των αποφάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου αλλά και των νόμων ή αποφάσεων της Βουλής μέσω δημοσίευσης στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας. Επίσης, η από κοινού εξουσία, εφαρμόζεται στους διορισμούς οι οποίοι προβλέπονται από τα άρθρα 112, 115, 118, 124, 126, 131, 133, 153 και 184 αλλά και τις παύσεις των διορισμένων υπαλλήλων σύμφωνα με το άρθρο 131 του Συντάγματος (Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 1960).

Επιπρόσθετα, καθιερώνεται από κοινού η υποχρεωτική στρατιωτική θητεία (άρθρο 129), η αύξηση ή μείωση των δυνάμεων ασφαλείας (άρθρο 130), η απονομή χάρης σε περίπτωση επιβολής θανατικής ποινής, μείωσης, μετατροπής ή αναστολής ποινής ως επίσης και το δικαίωμα παραπομπής στο Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο όπως ορίζεται στο άρθρο 141 καθώς και οι δημοσιεύσεις των αποφάσεων του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας (άρθρα 137-139 και 143) και η ανακοίνωση των μηνυμάτων προς τη Βουλή των Αντιπροσώπων όπως ορίζεται στο άρθρο 79 (Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 1960).

Τέλος, η από κοινού εξουσία εφαρμόζεται κατά την αντικατάσταση, δια συστήματος εκ περιτροπής, εναλλαγής του συστήματος του διορισμού Τούρκου Υπουργού σε ένα από τα τρία Υπουργεία (Εξωτερικών, Άμυνας, Οικονομικών) όπως το Σύνταγμα ορίζει (Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 1960).

4.2 Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας

Όπως ορίζεται στο άρθρο 36 Συντάγματος, ο Αντιπρόεδρος ο οποίος εκλέγεται από την τουρκοκυπριακή κοινότητα, είναι ο Υπαρχηγός της Πολιτείας και μετά από τον Πρόεδρο προηγείται όλων στη Δημοκρατία (Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 1960). Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενες παραγράφους της παρούσας εργασίας η προσπάθεια κατάρτισης ενός Συντάγματος βασιζόμενο σε ικανοποίηση κυρίως της τουρκικής μειονότητας στο νησί επέφερε προβλήματα και στην άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας.

Το Σύνταγμα από μόνο του υιοθετεί ένα ιδιόμορφο προεδρικό σύστημα που εξοπλίζει τον Αντιπρόεδρο με τέτοιες αρμοδιότητες και εξουσίες ώστε να εξισώνεται σε ορισμένες περιπτώσεις με τον ίδιο τον Πρόεδρο. Επεξηγηματικά αναφέρεται ότι το άρθρο 46 του Συντάγματος το οποίο διασφαλίζει την εκτελεστική εξουσία από τον Πρόεδρο και Αντιπρόεδρο, έρχεται σε αντιπαράθεση με το άρθρο 36 το οποίο ρητά αναφέρει τον Πρόεδρο ως *«...αρχηγό της Πολιτείας που προηγείται έναντι όλων στη Δημοκρατία»* (Λοττίδης, 2009: 45).

Οι λόγοι για αναπλήρωση ή παύση του Αντιπροέδρου ισχύουν όπως ακριβώς αναφέρθηκαν και για τον Πρόεδρο στην παράγραφο 4.1 της παρούσας πτυχιακής. Επιπρόσθετα το λειτούργημα που ασκεί ο Αντιπρόεδρος δεν συνυπάρχει με αξίωμα οποιουδήποτε Υπουργού, βουλευτή, στρατιωτικού, μέλους Κοινοτικής Συνέλευσης ή Δημοτικού Συμβούλου (Λοττίδης, 2009: 46).

4.2.1 Αρμοδιότητες του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας

Όπως έχει ήδη λεχθεί, το Σύνταγμα παρέχει αρκετές αρμοδιότητες στον Αντιπρόεδρο οι οποίες διακλαδώνονται σε όλες τις μορφές της κρατικής εξουσίας. Εκτός από τις από κοινού εξουσίες που ασκεί με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ως μονομελές όργανο του κράτους, διορίζει και παύει τους τρεις Τούρκους Υπουργούς (άρθρο 49) και δημοσιεύει

τις αποφάσεις και τους νόμους που θεσπίζονται από την Τουρκική Κοινοτική Συνέλευση με το δικαίωμα παραπομπής τους (άρθρο 49, 104 και 142) (Λοττίδης, 2009: 47).

Επιπρόσθετα ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας παρευρίσκεται σε όλες τις επίσημες εκδηλώσεις και την υποβολή διαπιστευτηρίων ενώ έχει το δικαίωμα να εισηγείται απονομές διακρίσεων και παρασήμων μελών της Τουρκικής Κοινότητας, προς τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας (άρθρο 38 ΣτΚ). Περαιτέρω, βάσει της διάταξης του άρθρου 55 του Συντάγματος, δύναται ζητήσει από τον Πρόεδρο τη σύγκλιση του Υπουργικού Συμβουλίου στο οποίο δικαιούται να συμμετέχει χωρίς το δικαίωμα ψήφου ενώ παράλληλα δύναται να υποβάλει θέματα προς συζήτηση στην ημερήσια διάταξη (Λοττίδης, 2009: 47).

Το δικαίωμα άσκησης του βέτο παραχωρείται και στον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας με τα άρθρα 50-51 του Συντάγματος, για νόμους ή αποφάσεις της Βουλής σε θέματα που άπτονται της άμυνας, ασφάλειας και εξωτερικών υποθέσεων ενώ το άρθρο 57 του παρέχει το ίδιο δικαίωμα για αποφάσεις επί των ίδιων θεμάτων τα οποία αποφασίζονται από το Υπουργικό Συμβούλιο (Λοττίδης, 2009: 47).

Ο Αντιπρόεδρος έχει το δικαίωμα να προσφύγει στο Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο στις περιπτώσεις όπου εμφανίζεται δυσμενής διάκριση εις βάρος μιας εκ των δύο Κοινοτήτων (άρθρα 137-138) ενώ μπορεί να προσφύγει στο πιο πάνω δικαστήριο και για θέματα που αφορούν μία ενδεχόμενη σύγκρουση ή αμφισβήτηση εξουσίας ανάμεσα στη Βουλή και τις Κοινοτικές Συνελεύσεις (Λοττίδης, 2009: 47).

4.3 Υπουργικό Συμβούλιο

Στη συνταγματική διάρθρωση του κυπριακού κράτους, σημαντική θέση κατέχει και το Υπουργικό Συμβούλιο ως μέρος της εκτελεστικής εξουσίας όπως διασφαλίζεται μέσα από το Σύνταγμα (Γεωργίου, 2012: 195).

Πέραν του Προέδρου και Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας, τη σύνθεση του Υπουργικού Συμβουλίου ολοκληρώνουν δέκα Υπουργοί, επτά από τους οποίους είναι Έλληνες και προτείνονται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και τρεις από την Τουρκική Κοινότητα που προτείνονται, αντίστοιχα, από τον Αντιπρόεδρο. Η λήψη των αποφάσεων του

Υπουργικού Συμβουλίου γίνεται με απόλυτη πλειοψηφία των Υπουργών ενώ υποχρεωτικά, η ανάθεση ενός από τα Υπουργεία Εξωτερικών, Άμυνας και Οικονομικών γίνεται σε Τούρκο Υπουργό (Λοττίδης, 2009: 49).

4.3.1 Αρμοδιότητες του Υπουργικού Συμβουλίου

Ο προσδιορισμός των αρμοδιοτήτων του Υπουργικού μέσα από το Σύνταγμα γίνεται με τρόπο αφαιρετικό αφού το άρθρο 54 αναφέρει ότι *«Εξαιρουμένης της εκτελεστικής εξουσίας που ασκεί ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος όπως ρητά αυτή αναφέρεται στα άρθρα 47, 48 και 49 είτε ασκείται ξεχωριστά από τον καθένα είτε από κοινού, το Υπουργικό Συμβούλιο ασκεί εκτελεστική εξουσία για όλα τα υπόλοιπα θέματα εκτός από αυτά που υπάγονται στην αρμοδιότητα της Κοινοτικής Συνέλευσης»* (Λοττίδης, 2009: 49).

Επιπρόσθετα, τα θέματα στα οποία το Υπουργικό Συμβούλιο ασκεί εκτελεστική εξουσία αφορούν τη γενική διεύθυνση και έλεγχο της διακυβέρνησης της Δημοκρατίας και κατευθύνει, συνολικά, τη γενική της πολιτική. Χειρίζεται τις εξωτερικές υποθέσεις του Κράτους διατηρώντας τις επιφυλάξεις που αναφέρονται στο άρθρο 50 του Συντάγματος ενώ είναι υπεύθυνο για θέματα άμυνας και ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που αναφέρονται στο ίδιο άρθρο (Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 1960, άρθρο 54).

Το Υπουργικό Συμβούλιο είναι επίσης υπεύθυνο για την εποπτεία και τον συντονισμό όλων των Δημόσιων Υπηρεσιών καθώς και για την εποπτεία και διάθεση της περιουσίας που ανήκει στη Δημοκρατία. Επεξεργάζεται νομοσχέδια τα οποία καταθέτει στη Βουλή, εκδίδει κανονιστικά και εκτελεστικά διατάγματα των νόμων και τέλος επεξεργάζεται τον προϋπολογισμό του Κράτους (Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 1960, άρθρο 54).

4.3.2 Αποφάσεις Υπουργικού Συμβουλίου

Όπως έχει προαναφερθεί, ο Πρόεδρος και ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας αν και λαμβάνουν μέρος στις συνεδριάσεις του Υπουργικού Συμβουλίου στερούνται το δικαίωμα ψήφου. Έχουν όμως το δικαίωμα να ασκήσουν το δικαίωμα της αρνησικυρίας αναφορικά με αποφάσεις του Υπουργικού για θέματα εξωτερικών υποθέσεων, άμυνας και ασφάλειας. Επιπρόσθετα, μπορούν να αναπέμψουν οποιαδήποτε απόφαση για

επανεξέταση σύμφωνα με το άρθρο 57 παρ. 2 Συντάγματος. Διατηρούν επίσης το δικαίωμα για αναπομπή του προϋπολογισμού της Δημοκρατίας εάν κρίνουν ότι επηρεάζεται δυσμενώς μια εκ των δύο Κοινοτήτων (άρθρο 51 παρ. 2) (Αιμιλιανίδης, 2006: 40).

Από πλευράς του το Υπουργικό Συμβούλιο μπορεί να κάνει αποδεκτή την αναπομπή ή και την απορρίψει. Στη δεύτερη περίπτωση, ο Πρόεδρος ή ο Αντιπρόεδρος της Δημοκρατίας υποχρεωτικά πρέπει να δημοσιεύσει τον νόμο ή την απόφαση. Όταν κριθεί από τον Πρόεδρο ή τον Αντιπρόεδρο ότι προκύπτει θέμα αντισυνταγματικότητας σχετικά με μια απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου τότε μπορούν να αποταθούν στο Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο για επίλυση της διαφοράς σύμφωνα με το άρθρο 139 του Συντάγματος (Αιμιλιανίδης, 2006: 40).

Σε αυτό το σημείο κρίνεται απαραίτητο να τονισθεί ότι, η σύνθεση του Υπουργικού Συμβουλίου αλλά και η ανάθεση αρμοδιοτήτων εκτελεστικής φύσεως ανεξάρτητων από αυτές του Προέδρου και Αντιπροέδρου προστέθηκαν στα ήδη υπάρχοντα προβλήματα λειτουργικότητας του Κράτους (Λοττίδης, 2009: 54).

Ο δυαδικός χαρακτήρας του Συντάγματος που εμποτίζει όλες σχεδόν τις διατάξεις του εμφανίζεται και στον διαμοιρασμό των Υπουργείων ανάμεσα στις δύο Κοινότητες λειτουργώντας ως παράγοντας αποσταθεροποίησης της ενότητας και της συλλογικότητας, δημιουργώντας παράλληλα συνθήκες συνεχούς αντιπαράθεσης και διαχωρισμού (Λοττίδης, 2009: 54).

Επιπρόσθετα, μέσα από τα άρθρα που έχουν αναφερθεί πιο πάνω φαίνεται ξεκάθαρα η προσπάθεια για διασφάλιση των συμφερόντων της Τουρκικής Κοινότητας έναντι μιας ενδεχόμενης πλειοψηφικής απόφασης του Υπουργικού Συμβουλίου προερχόμενης από την ελληνική πλευρά, ασύμφορη όμως προς την τουρκική (Αιμιλιανίδης, 2006: 41).

4.3.3 Διάρθρωση Υπουργείων

Στην Κυπριακή Δημοκρατία σήμερα ασκούν κομμάτι της εκτελεστικής εξουσίας έντεκα Υπουργεία στα οποία προΐσταται ο κατ' εξοχήν διορισμένος Υπουργός. Η εφαρμογή του Δικαίου της Ανάγκης το 1964, μετά την αποχώρηση των Τουρκοκύπριων από την κρατική μηχανή, οδήγησε στη θέσπιση του Υπουργείου Παιδείας μεταβιβάζοντας τις

αρμοδιότητες της Ελληνικής Κοινοτικής Συνέλευσης για εκπαιδευτικά και μορφωτικά θέματα (Λοττίδης, 2009: 48-51).

Ενδεικτικά αναφέρονται τα υπόλοιπα Υπουργεία που είναι το Υπουργείο Εσωτερικών, το Υπουργείο Εξωτερικών, το Υπουργείο Άμυνας, το Υπουργείο Οικονομικών, το Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, το Υπουργείο Συγκοινωνιών και Έργων, το Υπουργείο Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού όπως και το Υπουργείο Υγείας (Λοττίδης, 2009: 52-53).

Κεφάλαιο 5

Νομοθετική Εξουσία στην Κυπριακή Συνταγματική Τάξη

Η Βουλή των Αντιπροσώπων αποτελεί το κύριο αλλά όχι το αποκλειστικό νομοθετικό σώμα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Σύμφωνα με το Σύνταγμα, δικαίωμα για έκδοση δευτερογενούς νομοθεσίας μέσω διαταγμάτων και κανονισμών, παρέχεται και στο Υπουργικό Συμβούλιο (Γεωργίου, 2012: 497).

Επομένως, η Βουλή είναι ένα αυτοτελές όργανο το οποίο έχει την εξουσία να καταρτίζει Νόμους. Ασκεί δηλαδή τη Νομοθετική Εξουσία του Κράτους για όλα τα θέματα πλην αυτών που ρητά ανατίθενται στις Κοινοτικές Συνελεύσεις με βάση το άρθρο 61 του Συντάγματος (Λοττίδης, 2009: 55). Επιπρόσθετα η Βουλή δεν δύναται να καταρτίζει νόμους οι οποίοι εμπίπτουν στις αρμοδιότητες της εκτελεστικής ή της δικαστικής εξουσίας (Αιμιλιανίδης, 2006: 41).

Η αρχή της αυστηρής διάκρισης των εξουσιών απαντάται και στα άρθρα του Συντάγματος που διέπουν τη Νομοθετική Εξουσία. Ιδιαίτερα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η σύγκλιση και η αυτοδιάλυση της Βουλής των Αντιπροσώπων χωρίς την οποιαδήποτε ανάμιξη της εκτελεστικής εξουσίας, έτσι όπως αναφέρεται στο άρθρο 67 του Συντάγματος.

5.1 Σύθεση της Βουλής των Αντιπροσώπων

Η Βουλή των Αντιπροσώπων αποτελείται από τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο και 50 βουλευτές, ενώ η θητεία της είναι πενταετής. Οι βουλευτές της ελληνικής κοινότητας οι οποίοι εκλέγονται από τα μέλη της και ανέρχονται στους 35, εκλέγουν τον Ελληνοκύπριο Πρόεδρο. Από τους βουλευτές της τουρκικής κοινότητας, 15 στο σύνολό

τους οι οποίοι εκλέγονται από τα μέλη της, εκλέγεται ο Τουρκοκύπριος Αντιπρόεδρος (άρθρο 72) (Αιμιλιανίδης, 2006: 41-42).

Στη Βουλή εκπροσωπούνται με έναν αντιπρόσωπο ξεχωριστά και κάθε μια εκ των θρησκευτικών ομάδων των Μαρωνιτών, των Αρμενίων και των Λατίνων. Οι αντιπρόσωποι των πιο πάνω ομάδων δικαιούνται να παρευρίσκονται στις συνεδρίες της Ολομέλειας χωρίς όμως να λαμβάνουν μέρος στις συζητήσεις της ή να έχουν δικαίωμα ψήφου. Διατηρούν όμως το δικαίωμα της κατάθεσης των απόψεών τους για θέματα που τους αφορούν σε οποιοδήποτε όργανο ή Επιτροπή της Βουλής. Ως πλήρη μέλη δε, μπορούν να συμμετέχουν μόνο στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Παιδείας (Λοττίδης, 2009: 56).

Η αυτοδιάλυση της Βουλής των Αντιπροσώπων μπορεί να πραγματοποιηθεί μετά από τη σύμφωνη γνώμη της απόλυτης πλειοψηφίας, η οποία περιλαμβάνει και το 1/3 τουλάχιστον των βουλευτών που προέρχονται από την τουρκική κοινότητα (Αιμιλιανίδης, 2006: 42). Η πρόωγη λήξη της εκλεγμένης Βουλής των Αντιπροσώπων ή η παράταση της θητείας της εφαρμόζεται για λόγους δημόσιου κινδύνου ή έκτακτης ανάγκης. Η πρώτη θητεία της Βουλής το 1960 διήρκησε δέκα χρόνια αφού εφαρμόστηκε η πιο πάνω περίπτωση (Λοττίδης, 2009: 56).

Οι νόμοι ψηφίζονται με την απλή πλειοψηφία των βουλευτών κάθε κοινότητας οι οποίοι, τη δεδομένη στιγμή είναι παρόντες στη συνεδρία ενώ χωριστές πλειοψηφίες απαιτούν νόμοι που αφορούν τροποποίηση του εκλογικού νόμου, τα δημαρχεία και ζητήματα επιβολής φόρων ή τελών. Η τροποποίηση μη θεμελιωδών άρθρων του Συντάγματος απαιτεί την πλειοψηφία των 2/3 των εκλεγμένων βουλευτών κάθε Κοινότητας (Αιμιλιανίδης, 2006: 42).

Η Βουλή των Αντιπροσώπων, στις 20 Ιουνίου 1985, έλαβε μια απόφαση που χαρακτηρίζεται ως σταθμός στην ιστορία του κυπριακού Κοινοβουλίου. Η εν λόγω απόφαση αφορούσε την αύξηση του αριθμού των βουλευτών από 50 σε 80 με τους 56 να εκλέγονται από την ελληνική κοινότητα και τους 24 από την τουρκική. Για να γίνει εφικτή η πιο πάνω τροποποίηση έγινε επίκληση του Δικαίου της Ανάγκης αφού μια τέτοια αλλαγή απαιτούσε χωριστή πλειοψηφία Ελληνοκύπριων και Τουρκοκύπριων βουλευτών. Εκ των πραγμάτων όμως η αύξηση του αριθμού των βουλευτών θεωρήθηκε

αναγκαία λόγω της αύξησης των εργασιών της Βουλής και της συμμετοχής της σε πολλούς διεθνείς κοινοβουλευτικούς οργανισμούς (www.parliament.cy, 2016).

5.2 Προνόμια και Ασυμβίβαστα Βουλευτών

Πολίτης της Κυπριακής Δημοκρατίας που αποκτά την ιδιότητα του βουλευτή δεν μπορεί να κατέχει ταυτόχρονα οποιοδήποτε άλλο δημοτικό ή δημόσιο αξίωμα όπως αυτό του Υπουργού, του μέλους Κοινοτικής Συνέλευσης, του δημοτικού συμβούλου ή μέλος σώματος ασφάλειας του Κράτους (Λοττίδης, 2009: 57).

Το άρθρο 83 του Συντάγματος παρέχει στους βουλευτές διάφορα προνόμια τα οποία ισχύουν από την ορκωμοσία και την επίσημη ανάληψη πλέον των καθηκόντων τους. Οι βουλευτές επομένως δεν μπορούν να διωχθούν ή να φυλακιστούν λόγω ψήφου ή γνώμης που εξέφρασαν για οποιοδήποτε θέμα άπτεται των καθηκόντων τους. Για όσο διάστημα κατέχουν τη βουλευτική ιδιότητα δεν μπορούν να συλληφθούν ή να φυλακιστούν χωρίς την άδεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου εκτός εάν η σύλληψη αφορά αυτόφωρο αδίκημα το οποίο τιμωρείται με θανατική ποινή ή φυλάκιση που υπερβαίνει τα πέντε έτη (Λοττίδης, 2009: 57).

Οι βουλευτές παύουν να φέρουν την ιδιότητά τους ως τέτοιοι στην περίπτωση που υποβάλουν γραπτώς την παραίτηση τους, αποβιώσουν ή απολέσουν την κυπριακή τους ιθαγένεια. Επίσης, παύουν να κατέχουν το αξίωμα του βουλευτή αν καταδικαστούν για ατιμωτικό αδίκημα ή ηθικής αισχροτήτας ή καταστούν ανίκανοι λόγω διανοητικής νόσου (Λοττίδης, 2009: 58).

5.3 Αρμοδιότητες της Βουλής των Αντιπροσώπων

Η Βουλή των Αντιπροσώπων είναι αρμόδια για τη διεξαγωγή του νομοθετικού έργου της Δημοκρατίας συμπεριλαμβανομένου της υποβολής προτάσεων, του ελέγχου και της ψήφισης των νόμων. Ψηφίζει τον προϋπολογισμό του Κράτους και έχει τη δυνατότητα της αναθεώρησης των μη θεμελιωδών άρθρων του Συντάγματος αφού εξασφαλίσει την απαραίτητη πλειοψηφία όπως έχει αναφερθεί ως άνω (Λοττίδης, 2009: 58).

Περαιτέρω, διαθέτει αποκλειστικότητα στη ρύθμιση θεμάτων που άπτονται της εσωτερικής της λειτουργίας αλλά και όλων των υπηρεσιών που υπάγονται σε αυτήν

ενώ παράλληλα, αποφασίζει για το ύψος της αποζημίωσης που λαμβάνουν οι βουλευτές από το δημόσιο ταμείο (Λοττίδης, 2009: 58).

Τέλος, η Βουλή επικυρώνει τις διεθνείς συμβάσεις και συμφωνίες που υπογράφονται από το Υπουργικό Συμβούλιο ενώ είναι το αρμόδιο όργανο της Δημοκρατίας το οποίο δικαιούται να κινήσει ποινική δίωξη κατά του Προέδρου ή του Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας για το αδίκημα της εσχάτης προδοσίας (Λοττίδης, 2009: 58).

5.4 Κοινοτικές Συνελεύσεις

Οι Κοινοτικές Συνελεύσεις αποτελούν ίσως το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα της δυαδικής μορφής του κυπριακού Συντάγματος, όπου πέραν της Βουλής των Αντιπροσώπων προβλέπεται και η λειτουργία της Ελληνικής και Τουρκικής Συνέλευσης, με αρμοδιότητες που καθορίζονται ρητά με τα άρθρα 87, 89 και 90 του Συντάγματος (Λοττίδης, 2009: 60-61).

Οι αυστηρά καθορισμένες νομοθετικές εξουσίες περιλαμβάνουν τη ρύθμιση όλων των θρησκευτικών, των εκπαιδευτικών και των μορφωτικών θεμάτων, θέματα προσωπικών θεσμών, ζητήματα σχετιζόμενα με ιδρύματα κοινοτικής φύσεως καθώς και θέματα επιβολής προσωπικών εισφορών για την εξυπηρέτηση διαφόρων κοινοτικών αναγκών (Λοττίδης, 2009: 60-61).

Επιπρόσθετα, οι Κοινοτικές Συνελεύσεις αποφασίζουν για τη σύνθεση και τη δικαιοδοσία των δικαστηρίων εκείνων τα οποία εκδικάζουν υποθέσεις σχετικές με θρησκευτικά ζητήματα. Τέλος ανάμεσα στις αρμοδιότητές τους εμπίπτει και η εποπτεία των Οργανισμών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Λοττίδης, 2009: 60-61).

Κεφάλαιο 6

Δικαστική Εξουσία στην Κυπριακή Συνταγματική Τάξη

Αναζητώντας κανείς τα θεμέλια ενός κράτους δικαίου, είναι βέβαιο ότι θα τα εντοπίσει στη συγκρότηση του δικαστικού συστήματος του κράτους, εφόσον με αυτό διασφαλίζεται η ευνομία, η κοινωνική ειρήνη και η εύρυθμη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Πρωτίστως, η δικαστική εξουσία ελέγχει τις πράξεις και τις ενέργειες των άλλων δύο εξουσιών, ώστε αυτές να κινούνται στα οριακά πλαίσια που θέτουν το Σύνταγμα και οι νόμοι, ενώ, περαιτέρω, ρυθμίζει και θέματα δικαιοσύνης μεταξύ των πολιτών (Θάνου, 2016).

Η απονομή της δικαιοσύνης στην Κυπριακή Δημοκρατία γίνεται από αμερόληπτα και αρμόδια δικαστήρια που συγκροτούνται σύμφωνα με τον νόμο, αφού ακολουθηθεί μέσα σε εύλογο χρόνο μια ανεπηρέαστη ακροαματική διαδικασία, η οποία είναι ανοικτή στο κοινό (Πικής, 1999).

Μετά την προσάρτηση της Κύπρου από τη Μεγάλη Βρετανία, το κράτος βρέθηκε κάτω από το αγγλικό σύστημα δικαίου το οποίο τροποποιήθηκε τρεις φορές από το 1882. Οι τροποποιήσεις έλαβαν χώρα με τους περί δικαστηρίων νόμους του 1927, του 1935 και του 1953 (Φραντζεσκάκη et.al., 1978). Η επίδραση του αγγλικού συστήματος δικαίου συνεχίστηκε και μετά την εγκαθίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας αφού οι νόμοι που εφαρμόζονται στα κυπριακά δικαστήρια, πέραν αυτών που προβλέπονται από το Σύνταγμα, περιλαμβάνουν τις αρχές του Κοινού Δικαίου και τις αρχές της Επιείκειας, ενώ, ακολουθούνται και οι νόμοι που θεσπίζονται από τη Βουλή των Αντιπροσώπων (www.supremecourt.gov.cy, 2016).

Το συνταγματικό κείμενο του 1960 πέραν του καθορισμού των εξουσιών της εκτελεστικής και της νομοθετικής εξουσίας, καθορίζει ξεκάθαρα και τις αρμοδιότητες της δικαστικής εξουσίας από την οποία δεν παραλείπεται ο διαχωρισμός των πολιτών της Δημοκρατίας σε δύο Κοινότητες (Chrysostomides, 2000: 34).

6.1 Συνταγματικές Ρυθμίσεις

Στο 9^ο και 10^ο Μέρος του κυπριακού Συντάγματος, κατοχυρώνεται η δικαστική εξουσία και μέσα από τα σχετικά άρθρα τους καθορίζεται η σύνθεση του Ανώτατου Συνταγματικού και του Ανώτατου Δικαστηρίου καθώς και οι αρμοδιότητές τους (Λοΐζου, 2001). Η σύνθεση, η δικαιοδοσία και οι αρμοδιότητες των κατώτερων Δικαστηρίων της Δημοκρατίας ρυθμίστηκαν μετά από τη ψήφιση του «περί Δικαστηρίων Νόμου 14/1960» από τη Βουλή των Αντιπροσώπων (Λοττίδης, 2009: 63).

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο συντακτικός νομοθέτης φρόντισε να εξασφαλίσει την ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργιών οι οποίοι παύονται αποκλειστικά για λόγους που ρητά αναφέρονται στο Σύνταγμα. Επιπλέον ζητήματα μεταθέσεων, διορισμών και προαγωγών των δικαστών εναπόκεινται στις αποφάσεις του Ανώτατου Δικαστικού Συμβουλίου σύμφωνα με τα άρθρα 153 και 157 του Συντάγματος αλλά και με τις διατάξεις του Νόμου 33/1964. Ωστόσο, ο διορισμός του Προέδρου και των μελών του Ανωτάτου Δικαστηρίου γίνονται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας κατόπιν όμως εισηγήσεων του Δικαστηρίου (Λοττίδης, 2009: 63).

6.2 Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο

Με το άρθρο 133 του Συντάγματος καθορίζεται η τριμελής σύνθεση του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου που προνοεί τη συμμετοχή ενός Ελληνοκυπρίου και ενός Τουρκοκύπριου δικαστή, αμφότεροι πολίτες της Κυπριακής Δημοκρατίας, και ενός αλλοδαπού Προέδρου. Συγκεκριμένα, βάσει του άρθρου 153 παρ. 3 του Συντάγματος, ο Πρόεδρος δεν πρέπει να είναι Έλληνας, Τούρκος ή Άγγλος περιλαμβανομένων και των πολιτών που υπάγονται στις αποικίες της Μεγάλης Βρετανίας (Λοττίδης, 2009: 64).

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει τον Πρόεδρο του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου με θητεία που δεν δύναται να υπερβαίνει τα έξι έτη. Ο Ελληνοκύπριος και ο Τουρκοκύπριος δικαστής μπορούν να παραμείνουν στη θέση τους μέχρι να

συμπληρώσουν το εξηκοστό όγδοο έτος της ηλικίας τους εκτός εάν η εκτέλεση του λειτουργήματός τους καθίσταται αδύνατη λόγω σωματικής ή πνευματικής ανεπάρκειας. Πρόσθετα, ο τερματισμός των υπηρεσιών τους μπορεί να επέλθει εξαιτίας οποιασδήποτε ανάρμοστης συμπεριφοράς. Το όργανο που είναι αρμόδιο να αποφασίσει για τα προαναφερθέντα είναι το Δικαστικό Συμβούλιο το οποίο αποτελείται από τον Πρόεδρο του Ανώτατου Δικαστηρίου και τους δύο αρχαιότερους δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου, εκ των οποίων ο ένας είναι Έλληνας και ο άλλος Τούρκος (Λοττίδης, 2009: 64).

Η πρώτη και μοναδική σύνθεση του Ανώτατου Συνταγματικού Δικαστηρίου απαρτιζόταν από τον Γερμανό Ernst Forsthoff, ως Πρόεδρο του Δικαστηρίου, και τους Μιχαλάκη Τριανταφυλλίδη και Μεχμέτ Νετζάτι ως μέλη (Αιμιλιανίδης, 2006: 45).

6.2.1 Αρμοδιότητες Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου

Το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο, δύναται να αποφασίζει για τη συνταγματικότητα οποιουδήποτε νόμου ή πρότασης της Βουλής των Αντιπροσώπων ή θεμάτων που άπτονται του προϋπολογισμού του κυπριακού κράτους, νοουμένου ότι μια από τις δύο Κοινότητες υφίσταται δυσμενής διάκριση. Η προσφυγή μπορεί να ασκηθεί είτε από τον Πρόεδρο είτε από τον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας, εντός 75 ημερών από την έκδοση του σχετικού Νόμου ή απόφασης (Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 1960: άρθρα 137-138).

Σύμφωνα με το άρθρο 139 του Συντάγματος, το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφασίζει οριστικά και αμετάκλητα για κάθε προσφυγή που αφορά σύγκρουση ή αμφισβήτηση εξουσίας ή αρμοδιότητας μεταξύ της Βουλής των Αντιπροσώπων και των Κοινοτικών Συνελεύσεων ή μεταξύ οποιονδήποτε οργάνων ή αρχών της Δημοκρατίας (Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 1960: άρθρο 139).

Επιπλέον, τα άρθρα 140-142 εξουσιοδοτούν το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο να γνωματεύει μετά από αίτηση του Προέδρου ή του Αντιπρόεδρου της Δημοκρατίας για τη συνταγματικότητα ενός νόμου ή απόφασης της Βουλής ή των Κοινοτικών Συνελεύσεων προ της εκδόσεως αυτών. Στις περιπτώσεις που η αίτηση αναφέρεται σε νόμο ή απόφαση της Ελληνικής Κοινότητας τότε αυτή υποβάλλεται από τον Πρόεδρο

της Δημοκρατίας ενώ αν αφορά την Τουρκική Κοινότητα τότε υποβάλλεται από τον Αντιπρόεδρο (Λοττίδης, 2009: 65).

Αποκλειστική δικαιοδοσία να αποφασίζει οριστικά και αμετάκλητα για κάθε αντισυνταγματικό θέμα που προκύπτει από οποιοδήποτε νόμο ή απόφαση παρέχεται με το άρθρο 144 του Συντάγματος (Αιμιλιανίδης, 2006: 46). Εάν προκύψει ζήτημα αντισυνταγματικότητας τότε ο νόμος δεν ακυρώνεται αλλά το Δικαστήριο, ενώπιον του οποίου τέθηκε το ζήτημα, δεν τον θέτει σε εφαρμογή (Λοττίδης, 2009: 65).

Επιπρόσθετα το συγκεκριμένο Δικαστήριο έχει την εξουσία να εκδικάζει ενστάσεις προερχόμενες από εκλογές βάσει του άρθρου 145 Συντάγματος. Πρόσθετα, σε περίπτωση προσφυγής αποφασίζει τελεσίδικα για τη συνταγματικότητα μιας απόφασης, μιας πράξης ή μιας παράλειψης οποιουδήποτε οργάνου ή αρχής με εκτελεστική ή διοικητική λειτουργική θέση όταν αυτή λήφθηκε κατά παράβαση του νόμου ή κατ' εξαίρεση εξουσίας ή εν αντιθέσει με τις συνταγματικές διατάξεις (Θεοδούλου, 2016).

Με το άρθρο 147 του Συντάγματος το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο καθίσταται το μόνο αρμόδιο δικαστικό όργανο να αποφασίζει για την μόνιμη ή οριστική αδυναμία του Προέδρου ή του Αντιπροέδρου να ασκήσουν τα καθήκοντά τους αφού προηγηθεί σχετικό αίτημα από τον Γενικό Εισαγγελέα και τον Βοηθό του (Λοττίδης, 2009: 65). Τέλος, το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο αποκτά αποκλειστική δικαιοδοσία για την επίλυση αντιφάσεων και ασαφειών προερχόμενες από το ελληνικό και το τουρκικό κείμενο του Συντάγματος (Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 1960: άρθρο 149).

6.3 Ανώτατο Δικαστήριο

Εκτός από το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο, η δικαστική εξουσία ασκείται από το Ανώτατο Δικαστήριο που λειτουργεί ως το ανώτατο δευτεροβάθμιο δικαστήριο της Κυπριακής Δημοκρατίας. Σε περιορισμένες περιπτώσεις το Ανώτατο μπορεί να λειτουργήσει και ως πρωτοβάθμιο δικαστήριο (Αιμιλιανίδης, 2006: 48).

Η σύνθεση του Ανωτάτου είναι τετραμελής αποτελούμενη από έναν ουδέτερο Πρόεδρο, όπως ισχύει και για το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο, δύο Ελληνοκύπριους και έναν Τουρκοκύπριο δικαστή οι οποίοι διορίζονται από κοινού από τον Πρόεδρο και τον

Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας. Σε περίπτωση ισοψηφίας των δικαστών υπερτερεί η ψήφος του Προέδρου (Αιμιλιανίδης, 2006: 47).

Τα πρώτα μέλη που ολοκλήρωσαν τη σύνθεση του Ανωτάτου Δικαστηρίου ήταν ο Καναδός John Wilson ως Πρόεδρος, και ως μέλη οι Γιώργος Βασιλειάδης, Ιούλιος Ιωσηφίδης και Μεχμέτ Ζεκιά (Αιμιλιανίδης, 2006: 48).

6.3.1 Αρμοδιότητες Ανώτατου Δικαστηρίου

Ως το ανώτατο δευτεροβάθμιο δικαστήριο της Δημοκρατίας το Ανώτατο Δικαστήριο αποκτά το δικαίωμα να κρίνει και να αποφασίζει όπως το Σύνταγμα ορίζει για κάθε έφεση εναντίον απόφασης οποιουδήποτε δικαστηρίου πλην του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου (Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας, 1960: άρθρο 155, παρ.1).

Επιπρόσθετα, κατέχει κατ' αποκλειστικότητα αναθεωρητική δικαιοδοσία για ζητήματα εκτελεστικών πράξεων, παραλείψεων ή αποφάσεων μετά από άσκηση προσφυγής. Πρόσθετα το Ανώτατο Δικαστήριο μπορεί να λειτουργήσει, υπό ιδιαίτερες συνθήκες, ως Ναυτοδικείο, ως Εκλογοδικείο ή ως προς την εκδίκαση διάφορων συνταγματικών θεμάτων (Λοττίδης, 2009: 66).

Επιπλέον, το Ανώτατο Δικαστήριο δύναται κατ' αποκλειστικότητα να εκδίδει προνομιακά εντάλματα, τα οποία συνίστανται στα εντάλματα *habeas corpus*, *mandamus*, *prohibition*, *quo warranto* και *certiorari*. Συγκεκριμένα, το προνομιακό ένταλμα *habeas corpus* εξασφαλίζει τη νομιμότητα στέρησης της ελευθερίας ενός ατόμου, ενώ το ένταλμα *mandamus* αναφέρεται στην έκδοση διαταγής προς κατώτερο δικαστήριο ώστε να εκτελέσει καθήκον που του επιβάλλεται σύμφωνα με οποιοδήποτε νόμο βρίσκεται σε ισχύ (Τζιβάρας, 2010: 125-126).

Το ένταλμα *quo warranto* απευθύνεται σε οποιοδήποτε πρόσωπο κατέχει ουσιαστική θέση εξουσίας με σκοπό να ελεγχθεί το νόμιμο των ενεργειών του όταν υπάρχει υπόνοια για ιδιοποίηση εξουσίας. Τέλος τα προνομιακά εντάλματα *prohibition* και *certiorari* κατοχυρώνουν την ορθή λειτουργία των κατώτερων δικαστηρίων μέσα στα όρια της δικαιοδοσίας τους όπως ορίζονται από το νόμο αλλά και σύμφωνα με τους θεμελιώδεις κανόνες απονομής της δικαιοσύνης (Τζιβάρας, 2010: 125-126).

6.4 Η Δικαστική Εξουσία και το Δίκαιο της Ανάγκης

Οι ένοπλες συγκρούσεις του 1963 μεταξύ των δύο Κοινοτήτων στη Κύπρο είχαν ως αποτέλεσμα την αποχώρηση όχι μόνο όλων των Τουρκοκύπριων αξιωματούχων από την κρατική μηχανή αλλά και των δύο αλλοδαπών Προέδρων των Ανωτάτων Δικαστηρίων (Βασιλακάκης, Παπασάββας, 2002: 70-71).

Η μείζονος σημασία πολιτική κρίση απειλούσε όλους τους θεσμούς του κράτους με πλήρη κατάρρευση. Η αναγκαιότητα αποκατάστασης της δικαιοσύνης οδήγησε τους Ελληνοκύπριους βουλευτές στην ψήφιση του Ν. 33/1964, κατ' επίκληση του Δικαίου της Ανάγκης, ο οποίος προχώρησε στην ενοποίηση του Ανωτάτου Συνταγματικού Δικαστηρίου με το Ανώτατο Δικαστήριο. Πρόσθετα, με τον προαναφερόμενο νόμο καταργήθηκε η πρόνοια του Συντάγματος για την εκδίκαση χωριστών υποθέσεων από Έλληνες και Τούρκους δικαστές αντίστοιχα (Νικολάτου, 2014).

Αξίζει να σημειωθεί ότι οι Τουρκοκύπριοι δικαστές αποδέχτηκαν, εν μέρει, το Δίκαιο της Ανάγκης μέσα στα πλαίσια του εξορθολογισμού και της ομαλής λειτουργίας του δικαστικού συστήματος, γεγονός που διαφάνηκε ιδίως με την παραμονή των Τούρκων δικαστών στις θέσεις τους έως και το 1966, ενώ χαρακτηριστικό ήταν το γεγονός της ανάληψης χρεών Προέδρου του Ανωτάτου Δικαστηρίου, μέχρι και την προαναφερόμενη περίοδο, από τον Μεχμέτ Ζεκιά (Πικής, 2010).

6.5 Λοιπά Δικαστήρια στη Κυπριακή Δημοκρατία

Επιπροσθέτως, στην Κυπριακή Δημοκρατία λειτουργούν έξι Επαρχιακά Δικαστήρια και τέσσερα μόνιμα Κακουργιοδικεία των οποίων οι δικαιοδοσίες τους ρυθμίζονται με τον «*Περί Δικαστηρίων Νόμο*» (Λοττίδης, 2009: 68).

Τα Κακουργιοδικεία αποτελούνται από έναν Πρόεδρο Επαρχιακού Δικαστηρίου, έναν Ανώτερο Επαρχιακό Δικαστή και έναν Επαρχιακό Δικαστή, εξετάζοντας υποθέσεις της δικαιοδοσίας τους ανεξάρτητα της επαρχίας που τελέστηκε το αδίκημα. Τα Επαρχιακά Δικαστήρια είναι μονομελή και εξετάζουν συνοπτικά αδικήματα τα οποία τελούνται στην επαρχία της δικαιοδοσίας τους και τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης μέχρι 5 έτη ή και πρόστιμο μέχρι 85,000 ευρώ ή και με τις δύο αυτές ποινές (Τζιβάρας, 2010: 127-130).

Επιπλέον λειτουργούν δικαστήρια εξειδικευμένης δικαιοδοσίας όπως είναι τα Οικογενειακά Δικαστήρια, τα Δικαστήρια Ελέγχου Ενοικιάσεων, τα Δικαστήρια Εργατικών Διαφορών, το Στρατιωτικό Δικαστήριο όπως και, πλέον, το Διοικητικό Δικαστήριο (Τζιβάρας, 2010: 127-128).

Κεφάλαιο 7

Έλεγχος Συνταγματικότητας των Νόμων στο Κυπριακό Σύνταγμα

Βασικό θεμέλιο στο οποίο στηρίζεται η ύπαρξη και εύρυθμη λειτουργία ενός κράτους δικαίου, θεωρείται η νομική οριοθέτηση που θέτει η κρατική εξουσία στις δραστηριότητές της. Τα όρια αυτά κατοχυρώνονται από το Σύνταγμα που θεσπίζει κάθε δημοκρατικό κράτος τα οποία δε, υποχρεούται να σέβεται. Η εφαρμογή των αναφερόμενων ορίων διασφαλίζεται μέσα από το δικαστικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, οι οποίοι πρέπει να καταρτίζονται με βάση το Σύνταγμα (Βενιζέλος, 1991: 167).

Με τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων ενισχύεται το αίσθημα ασφάλειας των πολιτών, προασπίζοντας, περαιτέρω, τα δικαιώματά τους και τίθενται φραγμοί σε τυχόν αυθαιρεσίες της πολιτικής εξουσίας περιορίζοντάς την ουσιαστικά από την απεριόριστη και ανεξέλεγκτη δράση της (Δημητρόπουλος, 2004: 395-400).

7.1 Άσκηση Έλεγχου Συνταγματικότητας των Νόμων

Όπως έχει αναφερθεί και στο προηγούμενο Κεφάλαιο, το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας χαρακτηρίζεται, μεταξύ άλλων, για την πολυπλοκότητα, την αυστηρότητα καθώς και την ιδιομορφία του. Παρόλα αυτά, ο έλεγχος της συνταγματικότητας των νόμων που θεμελιώνεται μέσα από συγκεκριμένα άρθρα, αποτελεί ένα αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό του κυπριακού Συντάγματος (Νικολάου, 2000: 26).

Στο Σύνταγμα κατοχυρώνονται δύο μορφές δικαστικού συνταγματικού ελέγχου, ήτοι ο προληπτικός, ο οποίος ανευρίσκεται στο άρθρο 140 και ο κατασταλτικός, αντίστοιχα, στο άρθρο 144. Διαφορετικές βάσεις ελέγχου, είτε σε προληπτικό είτε σε κατασταλτικό

επίπεδο, περιέχονται στα άρθρα 137-139, 141-142, 145-146 και 149 (Νικολάου, 2000: 26).

Ωστόσο θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι όροι «έλεγχος», «προληπτικός» και «κατασταλτικός» δεν αναφέρονται ρητά σε κανένα από τα πιο πάνω άρθρα, εντούτοις όμως γίνονται αντιληπτοί μέσα από την ανάλυση του περιεχομένου τους (Νικολάου, 2000: 41-42).

Με το άρθρο 140 παρέχεται η βαρυσήμαντη δικαιοδοσία στο Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο να αποφασίσει, ως προς το ζήτημα του προληπτικού ελέγχου, για τη συμβατότητα ενός νόμου ή απόφασης της Βουλής των Αντιπροσώπων πριν εκδοθούν, μετά από αίτημα του Προέδρου ή Αντιπροέδρου της Δημοκρατίας (Λοΐζου, 2001: 321).

Ο κατασταλτικός έλεγχος γίνεται εμφανής στο άρθρο 144 βάσει του οποίου οι διάδικοι, σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής διαδικασίας ενώπιον οποιουδήποτε δικαστηρίου μπορούν να εγείρουν ζήτημα αντισυνταγματικότητας νόμου, απόφασης ή διάταξης. Το εν λόγω δικαστήριο στο οποίο εγείρεται τέτοιο θέμα, είναι υπεύθυνο, αφού κρίνει ουσιώδες το ερώτημα που αναφέρεται στην αντισυνταγματικότητα, να το παραπέμψει στο Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο (Λοΐζου, 2001: 324-325).

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονιστεί ότι με το άρθρο 179(2) προβλέπεται στο Σύνταγμα ότι κανένας νόμος ή απόφαση της Βουλής των Αντιπροσώπων ή της Κοινοτικής Συνέλευσης καθώς και καμία πράξη ή απόφαση οποιουδήποτε οργάνου, αρχής ή προσώπου στη Δημοκρατία που ασκεί εκτελεστική εξουσία ή διοικητικά καθήκοντα δύναται να είναι αντίθετη ή ασύμφωνη με οποιαδήποτε διάταξη του Συντάγματος ή υποχρέωσης που επιβάλλεται στη Δημοκρατία λόγω της ένταξής της στην Ευρωπαϊκή Ένωση (Μαππουρίδης, 2014).

Η εν λόγω διάταξη συμβάλει στον έλεγχο των ορίων των ενεργειών της εκτελεστικής και της νομοθετικής εξουσίας όχι μόνο από το Ανώτατο (Συνταγματικό) Δικαστήριο αλλά και από τα αντίστοιχα Δικαστήρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία δυνάμει της Συνθήκης Προσχώρησης θεωρούνται ως προέκταση της κρατικής κυριαρχίας (Μαππουρίδης, 2014).

7.2 Αρχές που Διέπουν τον Έλεγχο Συνταγματικότητας των Νόμων

Η νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου στην Υπόθεση *The Board for Registration of Architects and Civil Engineers v. Christodoulos Kyriakides* (1966) 3 CLR 640, θεωρείται ως κλασική περίπτωση για τις αρχές με τις οποίες αποφασίζεται η αντισυνταγματικότητα ενός νόμου.

Όπως αναφέρεται στην πιο πάνω απόφαση, τα μέλη του Ανωτάτου Δικαστηρίου ψάχνοντας για καθοδήγηση όσον αφορά τα κριτήρια στα οποία θα βασίζονται κατά τον έλεγχο της συνταγματικότητας, ανέτρεξαν σε αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Αν και οι εν λόγω αποφάσεις δεν ήταν δεσμευτικές, εντούτοις το Ανώτατο Δικαστήριο υιοθέτησε τις αρχές που αναφέρονται πιο κάτω και ακολουθούνται από τα αμερικάνικα Δικαστήρια.

Σύμφωνα με την πρώτη αρχή, κάθε νόμος θεωρείται συνταγματικός μέχρι να αποδειχθεί, πέραν πάσης λογικής αμφιβολίας, ότι είναι αντισυνταγματικός. Η δεύτερη αρχή αναφέρει ότι τα δικαστήρια ασχολούνται μόνο με τη συνταγματικότητα της νομοθεσίας και όχι με τα κίνητρα, την πολιτική, τη συμφωνία τους με τη φυσική δικαιοσύνη, τις θεμελιώδεις αρχές της κυβέρνησης ή το πνεύμα του Συντάγματος. Η τρίτη θεμελιώδης αρχή αναφέρει ότι τα δικαστήρια θα ερμηνεύουν το νόμο με τέτοιο τρόπο ώστε να τον εντάξουν στα πλαίσια των διατάξεων του Συντάγματος.

Επιπλέον, τα δικαστήρια δεν θα επεκτείνονται στον εξέταση αόριστων ερωτήσεων που σημαίνει ότι δεν θα αποφασίζουν για ζητήματα συνταγματικού χαρακτήρα εκτός εάν είναι απολύτως απαραίτητα για την τελική απόφαση της υπόθεσης. Επίσης, σε περιπτώσεις τις οποίες μέρος του νόμου κρίνεται αντισυνταγματικό τότε η απόφαση λαμβάνεται, αγνοώντας το συγκεκριμένο μέρος, εκτός εάν τα τμήματα του νόμου είναι άρρηκτα συνδεδεμένα και δεν μπορούν να διαχωριστούν.

7.3 Νομολογία Ανωτάτου Δικαστηρίου

Το Ανώτατο Δικαστήριο της Κυπριακής Δημοκρατίας εξέδωσε πληθώρα νομολογιών σχετικά με τη διάκριση των εξουσιών δείχνοντας έτσι την προσήλωσή του στην εν λόγω αρχή.

7.3.1 Διάκριση Εκτελεστικής – Διοικητικής λειτουργίας

Ένας από τους πρόσφατους νόμους για τον οποίο εγέρθηκε θέμα σύγκρουσης της εκτελεστικής και της διοικητικής λειτουργίας ήταν ο Περί Υδρογονανθράκων (αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση) τροποποιητικός Νόμος του 2012. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, αποτεινόμενος στο Ανώτατο Δικαστήριο ζήτησε όπως γίνει έλεγχος σχετικά με τη συνταγματικότητα του συγκεκριμένου νόμου. Το Ανώτατο Δικαστήριο στην απόφασή του, ανέφερε ότι η παραβίαση της διάκρισης μεταξύ της πολιτικής εξουσίας και της διοικητικής λειτουργίας είναι προφανής. Επιπρόσθετα υπογράμμισε ότι οι διατάξεις του νόμου στερούν τις εξουσίες της εκτελεστικής εξουσίας όπως αυτές έχουν δοθεί με βάση το Σύνταγμα. Καταληκτικά το Ανώτατο Δικαστήριο επεσήμανε ότι συγκεκριμένα άρθρα του Νόμου παραβιάζουν την αρχή της διάκρισης των εξουσιών καθώς και την διάκριση μεταξύ πολιτικής και διοικητικής λειτουργίας, ενώ, παράλληλα αντιτίθενται και σε συγκεκριμένες πρόνοιες του Συντάγματος. Ως εκ τούτου ο εν λόγω Νόμος κρίθηκε ως αντισυνταγματικός (*Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν. Βουλή Αντιπροσώπων* (2013), 3, Α.Α.Δ. 178).

Στην Υπόθεση *Κυπριακή Δημοκρατία ν. Δημήτρη Κωνσταντινίδη*, το Ανώτατο Δικαστήριο κλήθηκε να γνωματεύσει, μεταξύ άλλων, κατά πόσο ο Κανονισμός υπ. αριθμ. 47 του Περί Αστυνομίας Πειθαρχικών Κανονισμών του 1989 παραβιάζει την αρχή της διάκρισης της πολιτικής εξουσίας και της διοικητικής λειτουργίας. Η πλειοψηφία του Ανωτάτου Δικαστηρίου, στην απόφασή της, ανέλυσε τη διάκριση της πολιτικής με τη διοικητική εξουσία όπως καθιερώνεται μέσα από τις διατάξεις του Συντάγματος εστιαζόμενη και στα άρθρα 179 παρ. 2 και 146 παρ. 1. Συγκεκριμένα, οι δικαστές του Ανωτάτου στην απόφασή τους ανέφεραν ότι «...η δυνατότητα εκτέλεσης διοικητικής ενέργειας από τους δύο φορείς εξουσίας είναι συνταγματικά απαράδεκτη, θεσμικά αντινομική και λειτουργικά παράδοξη» (*Κυπριακή Δημοκρατία, μέσω Υπουργού Δικαιοσύνης & Δημοσίας Τάξεως ν. Δημήτρη Κωνσταντινίδη* (αρ.1), (1996), 3, Α.Α.Δ. 206).

Στην υπόθεση *Σωκράτους ν. Κυπριακής Δημοκρατίας*, η ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου αναφερόμενη στην άσκηση έφεσης από μέρους του αιτητή για την παράνομη αξιολόγησή του από τον Πρόεδρο της Βουλής των Αντιπροσώπων, υπογράμμισε ότι η ανάμειξη της πολιτικής εξουσίας στη διοικητική λειτουργία απαγορεύεται ρητά από το Σύνταγμα. Συμπληρώνοντας, η Ολομέλεια σημείωσε ότι η Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας είναι ανεξάρτητο όργανο, υπεύθυνο για τις μεταθέσεις, τις τοποθετήσεις, τους διορισμούς και τις προαγωγές των δημοσίων υπαλλήλων και εκτός πολιτικών επιρροών και σκοπιμοτήτων (*Σωκράτους ν. Κυπριακής Δημοκρατίας μέσω Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας* (1997), 3, Α.Α.Δ. 204).

Η σύγκρουση των δύο προαναφερόμενων εξουσιών αποτέλεσε, αρκετές φορές, την αιτία έγερσης διαφοράς ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου, του οποίου η νομολογία δεν άφηνε περιθώρια αμφισβήτησης της διάκρισης της πολιτικής με τη διοικητική εξουσία. Μια από αυτές τις υποθέσεις ήταν και η *Charilaos Frangoulides (No.2) ν. The Republic* (1966) 3 C.L.R. 676, όπου επισημάνθηκε η ξεκάθαρη και σαφής διάκριση των εξουσιών του Υπουργού και των Ανωτέρων Λειτουργών της Δημόσιας Υπηρεσίας. Στην ίδια απόφαση τονίστηκε η αδήρητη ανάγκη της ανεξαρτησίας της Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας, ώστε να παραμείνει ανεπηρέαστη από την όποια επιρροή των Υπουργών.

7.3.2 Διάκριση Εκτελεστικής – Νομοθετικής Εξουσίας

Το πιο πρόσφατο και πολυσυζητημένο θέμα κατά το τελευταίο έτος στην Κυπριακή Δημοκρατία αφορούσε το ωράριο των καταστημάτων αλλά και τους όρους απασχόλησης των υπαλλήλων τους. Το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα υπήρξε έντονη συζήτηση για το πιο πάνω θέμα γύρω από σχετικά διατάγματα που εκδόθηκαν από την Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, κανονισμών που εγκρίθηκαν από το Υπουργικό Συμβούλιο και την προσπάθεια που κατέβαλε η Βουλή των Αντιπροσώπων για την τροποποίηση τους.

Σε γνωμάτευσή της, στην Αναφορά υπ. αριθμ. 1/2015 για το πιο πάνω θέμα, η ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου επεσήμανε την κατοχύρωση των τριών εξουσιών, ήτοι της εκτελεστικής, της νομοθετικής και της δικαστικής από το Σύνταγμα, υπογραμμίζοντας την απαγόρευση που περικλείει η εν λόγω αρχή για την επέμβαση της μιας εξουσίας στους τομείς αποκλειστικής αρμοδιότητας μιας άλλης εκ των δύο εξουσιών (*Πρόεδρος της Δημοκρατίας και Βουλή Αντιπροσώπων, Αναφορά 1/2015*).

Το Ανώτατο Δικαστήριο, αναφερόμενο στη συγκεκριμένη γνωμάτευση κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, οι ρυθμίσεις διοικητικής φύσεως για συγκεκριμένα ζητήματα όπως η ρύθμιση του ωραρίου των καταστημάτων, υπάγονται στον αποκλειστικό τομέα ευθύνης της εκτελεστικής εξουσίας ενώ, το νομοθετικό έργο καθώς και η θέσπιση γενικών ουσιαστικών κανόνων δικαίου και ρυθμίσεων ανήκει στην αρμοδιότητα της Βουλής των Αντιπροσώπων. Συγκεκριμένα, στην απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου αναφέρεται ότι «...η Βουλή καθορίζει το γενικό νομοθετικό πλαίσιο όπου μέσα σε αυτό η εκτελεστική εξουσία προβαίνει σε διοικητικές ρυθμίσεις» (Πρόεδρος της Δημοκρατίας και Βουλή Αντιπροσώπων, Αναφορά 1/2015).

Εν κατακλείδι, το Ανώτατο αποφάνθηκε ότι, ολόκληρος ο Νόμος «Ο περί της ρύθμισης της λειτουργίας καταστημάτων και όρων απασχόλησης των υπαλλήλων τους (τροποποιητικός αρ. 4) Νόμος 2015», αντιβαίνει της αρχής της διάκρισης των εξουσιών αφού η θέσπισή του βασίστηκε σε στοιχεία διοικητικής λειτουργίας και, ως εκ τούτου, κρίθηκε στην ολότητά του ως αντισυνταγματικός (Πρόεδρος της Δημοκρατίας και Βουλή Αντιπροσώπων, Αναφορά 1/2015).

Επιπρόσθετα, στην υπόθεση *Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν. Βουλής των Αντιπροσώπων* (2013, 3, Α.Α.Δ. 421) ο «Περί της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου (Τροποποιητικός) Νόμος του 2012» κρίθηκε ως αντισυνταγματικός από την ολομέλεια του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Στην αιτιολόγηση της απόφασης, η Ολομέλεια του Ανωτάτου ανέφερε ότι, η αναγκαστική διαβούλευση της εκτελεστικής εξουσίας με τη νομοθετική όπως ορίζεται στον παρόντα Νόμο εκλαμβάνεται ως επέμβαση σε ένα πεδίο που ανήκει κατ' αποκλειστικότητα στην αρμοδιότητά της εκτελεστικής εξουσίας. Επομένως η αρχή της διάκρισης των εξουσιών παραβιάζεται έκδηλα όπως και τα άρθρα 54, 61, 73, 152 και 179 του Συντάγματος.

Ακόμη, στην υπόθεση *Μιχαήλ Θεοδοσίου Λίμιτεδ ν. Δήμου Λεμεσού* το Ανώτατο Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι η αρμόδια εξουσία για απαλλοτρίωση ακίνητης ιδιοκτησίας για το δημόσιο συμφέρον είναι η εκτελεστική. Επιπλέον, η εκτελεστική εξουσία δύναται εκτός από του να εκδίδει τέτοια διατάγματα, να τα ανακαλεί ή να τα ακυρώνει, εάν το δημόσιο συμφέρον απαιτεί κάτι τέτοιο. Επομένως, η ακύρωση σχετικού διατάγματος απαλλοτρίωσης από τη νομοθετική εξουσία αποτελεί επέμβαση

στα όρια αρμοδιότητας της εκτελεστικής εξουσίας ως εκ τούτου το Άρθρο 5 του Νόμου 84/88 κρίθηκε ότι παραβιάζει την αρχή της διάκρισης των εξουσιών και ο νόμος κρίθηκε ως αντισυνταγματικός (*Μιχαήλ Θεοδοσίου Λίμιτεδ ν. Δήμου Λεμεσού* (1993), 3, Α.Α.Δ. 25).

7.3.3 Διάκριση Νομοθετικής – Δικαστικής Εξουσίας

Ζητήματα εμπλεκόμενων λειτουργιών αντιμετώπισαν και η νομοθετική με τη δικαστική εξουσία. Η Βουλή των Αντιπροσώπων ψήφισε στις 06.09.2014 τον *«Περί της Αναστολής Είσπραξης Οφειλών, Προστασίας της Κύριας Κατοικίας και της Επαγγελματικής Στέγης και της Ρύθμισης άλλων Συναφών Θεμάτων (Προσωρινές Διατάξεις) Νόμο του 2014»* (*Πρόεδρος της Δημοκρατίας και Βουλή των Αντιπροσώπων (2014), αναφορά 2/2014*).

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, αποφάσισε να ζητήσει σχετική γνωμάτευση από το Ανώτατο Δικαστήριο ως προς τη συμφωνία και σύμπνοια του με την αρχή της διάκρισης των εξουσιών αλλά τη σύμπνοιά του με βάση το ίδιο το Σύνταγμα. Στη γνωμάτευσή του το Ανώτατο Δικαστήριο αναφέρθηκε στην καταπάτηση της αποκλειστικής αρμοδιότητας του από τη νομοθετική εξουσία να ασκεί τη δικαστική εξουσία, γεγονός που φαίνεται ξεκάθαρα μέσα από συγκεκριμένα άρθρα του εν λόγω Νόμου. Επιπρόσθετα, τόνισε το γεγονός ότι είναι ανεπίτρεπτο η Βουλή των Αντιπροσώπων να νομοθετεί για θέματα τα οποία άπτονται της αποκλειστικής δικαιοδοσίας του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Καταλήγοντας, αναφερόμενο το Ανώτατο Δικαστήριο σε συγκεκριμένα άρθρα του Νόμου, κατέγραψε την αντισυνταγματικότητά του επειδή προσκρούει στην αρχή της διάκρισης των εξουσιών όπως αυτή κατοχυρώνεται μέσα από το Σύνταγμα (*Πρόεδρος της Δημοκρατίας και Βουλή των Αντιπροσώπων (2014), αναφορά 2/2014*).

Μια παλαιότερη αλλά εξίσου σημαντική απόφαση, σχετιζόμενη με τα όρια της εκτελεστικής και της δικαστικής εξουσίας, είναι η υπόθεση *Κυριακίδης Ηλίας και Άλλοι ν. Κυπριακής Δημοκρατίας*. Στην εν λόγω υπόθεση, ο Κυριακίδης και άλλα δύο μέλη της Αστυνομίας απολύθηκαν κατόπιν έγκρισης του Υπουργικού Συμβουλίου, αφού πρώτα δικάστηκαν από Εξεταστική Επιτροπή η οποία συστάθηκε για τη διερεύνηση αδικημάτων που διαπράχθηκαν από τα προαναφερθέντα άτομα. Το Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε παράνομη την απόλυσή τους και τόνισε ότι κανένα άλλο όργανο στη Δημοκρατία πλην της δικαστικής εξουσίας δεν είναι αρμόδιο να κρίνει αν ένα άτομο

είναι ένοχο αδικήματος. Τελικά, κρίθηκε ως αντισυνταγματική η απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου με την οποία απολύθηκαν τα τρία μέλη της Αστυνομίας (*Κυριακίδης Ηλίας και Άλλοι ν. Κυπριακής Δημοκρατίας, μέσω Υπουργικού Συμβουλίου* (1997) 3 Α.Α.Δ. 485).

Είναι γεγονός ότι υπάρχουν πολλές παλαιότερες αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου με τις οποίες κρίθηκαν είτε νόμοι είτε διατάξεις νόμων ως αντισυνταγματικοί και αντιβαίνοντες στην αρχή της διάκρισης των εξουσιών. Ενδεικτικά, δεδομένου του ότι θεωρείται αδύνατο να αναφερθούν και αναλυθούν όλες οι αποφάσεις και γνωματεύσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου σχετικά με τη διάκριση των τριών εξουσιών, αναφέρονται, μεταξύ πολλών, οι υποθέσεις *Diagoras Development v. National Bank of Greece* (1985, 1 CLR 581), *Παπαδοπούλου κ.α. ν. Ράφτη* (1996, 1, Α.Α.Δ.1306), *Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν. Βουλής των Αντιπροσώπων* (1992, 3 Α.Α.Δ. 109) και *Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν. Βουλής των Αντιπροσώπων* (1991, 3 Α.Α.Δ. 746).

Κεφάλαιο 8

Συμπεράσματα

Η αρχή της διάκρισης των εξουσιών αποτελεί τη θεμελιώδη αρχή οποιουδήποτε κράτους δικαίου που σέβεται και διαφυλάττει τα δικαιώματα των πολιτών του. Πέραν του ότι χαρακτηρίζεται ως θεμελιώδες στοιχείο της δημοκρατικής αρχής εν ευρεία έννοια, αποτελεί αδιαμφισβήτητα το βασικότερο εργαλείο οριοθέτησης του πεδίου άσκησης των τριών κρατικών εξουσιών, ήτοι της εκτελεστικής, της νομοθετικής και της δικαστικής εξουσίας.

Η λειτουργική ιδέα της αρχής, όπως φάνηκε μέσα από την ιστορική αναδρομή του 2^{ου} Κεφαλαίου της παρούσας πτυχιακής, γεννήθηκε στην αρχαία Ελλάδα από μεγάλους φιλόσοφους της εποχής όπως ο Πλάτωνας, ο Πολύβιος και ο Αριστοτέλης. Εντούτοις, η θεμελίωση της έννοιας της διάκρισης των εξουσιών επήλθε στα μέσα του 18^{ου} αιώνα από τον Montesquieu μέσα από τη συγγραφή του έργου του «*Το πνεύμα των Νόμων*». Το έργο του Montesquieu επηρεάστηκε από τον Άγγλο John Locke, ο οποίος στα τέλη του 17^{ου} αιώνα υποστήριξε τη διάκριση της νομοθετικής από την εκτελεστική εξουσία αναφερόμενος κυρίως στο αγγλικό πολίτευμα.

Η διάκριση των εξουσιών από τα τέλη του 18^{ου} αιώνα αποτελεί βασική και εδραιωμένη αρχή για όλα σχεδόν τα συνταγματικά κείμενα των φιλελεύθερων δημοκρατικών κρατών, αρχή η οποία, καθιερώθηκε, σταδιακά, μέσα από το Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών το 1778, το Σύνταγμα της Γαλλίας το 1830 αλλά και από άλλα ευρωπαϊκά Συντάγματα που θεσπίστηκαν μετέπειτα.

Το κυπριακό Σύνταγμα του 1960, αν και χαρακτηρίστηκε μεταξύ άλλων, ως αυστηρό, πολύπλοκο και άκαμπτο, εντούτοις εισήγαγε μέσα από τις διατάξεις του την αρχή της διάκρισης των εξουσιών καθιστώντας την εύθραυστη νεοσύστατη Δημοκρατία ως ένα θεσπισμένο, πλην διαχωρισμένο, κράτος δικαίου.

Η άσκηση της εκτελεστικής εξουσίας με βάση τις διατάξεις του κυπριακού Συντάγματος, ανήκει στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, στον Αντιπρόεδρο της Δημοκρατίας, στον Πρόεδρο αλλά και τον Αντιπρόεδρο από κοινού, καθώς και στο

Υπουργικό Συμβούλιο. Αντίστοιχα, η νομοθετική εξουσία ασκείται για όλα τα θέματα από τη Βουλή των Αντιπροσώπων ενώ, τέλος, η δικαστική εξουσία ασκείται από το Ανώτατο Συνταγματικό και το Ανώτατο Δικαστήριο, όπως το Σύνταγμα ορίζει, αν και μετά το 1964 και με βάση τις αρχές του Δικαίου της Ανάγκης, ασκείται μόνο από το Ανώτατο Δικαστήριο. Αυτό σημαίνει ότι το κυπριακό Σύνταγμα υιοθετεί την συγκεκριμένη αρχή, ορίζοντας, περαιτέρω, συγκεκριμένα όργανα στα οποία αναθέτει τις τρεις προαναφερόμενες κρατικές εξουσίες.

Ανεξάρτητα όμως από τον πιο πάνω διαχωρισμό, η πολιτειακή εξουσία παραμένει ενιαία και αδιαίρετη, εκδηλωθείσα, όμως, μέσα από την άσκηση των τριών εξουσιών. Η πρώτη αφορά τη θέσπιση των νόμων με τον οποίο τίθενται οι κανόνες δικαίου ενώ η δεύτερη αναφέρεται στην εκτέλεση αυτών, βάσει των οποίων, διακυβερνάται το κράτος. Η τελευταία μορφή εμφανίζεται μέσω της δικαστικής πρακτικής, κατά την οποία, εφαρμόζονται οι κανόνες δικαίου και απονέμεται, ορθολογικώς, δικαιοσύνη.

Παρόλα αυτά, τόσο η βιβλιογραφική ανασκόπηση που έλαβε χώρα όσον αφορά τη συγγραφή της παρούσας πτυχιακής όσο και η μελέτη των σχετικών διατάξεων του κυπριακού Συντάγματος, οδήγησαν στο συμπέρασμα ότι, η πολιτειακή εξουσία που εκδηλώνεται μέσα από τη νομοθετική, την εκτελεστική και την δικαστική εξουσία, δεν μπορεί να διαχωριστεί σε στεγανά πλαίσια. Ακόμα και στο Κυπριακό Σύνταγμα που χαρακτηρίζεται από τον αυστηρό διαχωρισμό των τριών εξουσιών, τα όριά τους δεν είναι απολύτως ξεκάθαρα.

Παρουσιάζεται δηλαδή το παράδοξο, από τον συντακτικό νομοθέτη, του Συντάγματος της εισαγωγής της διάκρισης των εξουσιών από τη μία πλευρά και από την άλλη, της θέσπισης εξαιρέσεων από την εν λόγω αρχή. Επομένως, τα όργανα της εκτελεστικής και της δικαστικής εξουσίας αποκτούν και την αρμοδιότητα να νομοθετούν. Χαρακτηριστικά, αναφέρεται το δικαίωμα που παρέχεται, εκ του Συντάγματος, στο Ανώτατο Δικαστήριο της έκδοσης κανονισμού με τον οποίο ρυθμίζεται η διαδικασία είτε ενώπιον του είτε ενώπιον άλλου δικαστηρίου στα πλαίσια της Κυπριακής Δημοκρατία. Επίσης, η έκδοση κανονιστικών διαταγμάτων από το Υπουργικό Συμβούλιο, που ασκεί, όπως αναφέρθηκε, την εκτελεστική εξουσία αλλά και η επεξεργασία νομοσχεδίων από αυτό πριν αποσταλούν στη Βουλή των Αντιπροσώπων εμπίπτουν άμεσα στα όρια της νομοθετικής εξουσίας.

Γίνεται λοιπόν σαφές ότι η κατανομή της κρατικής εξουσίας σε διάφορα όργανα περιορίζει τις ενέργειές τους μόνο στα, προσδιορισμένα εκ του Συντάγματος, πλαίσια των αρμοδιοτήτων τους. Ταυτόχρονα όμως, απονέμεται στη δικαστική εξουσία η δυνατότητα ελέγχου των εξουσιών με αποκορύφωμα τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων ο οποίος, όχι μόνο περιορίζει την κρατική εξουσία αλλά προασπίζεται και τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών, προστατεύοντάς τους από τη νομοθετική εξουσία.

Η επιλεγμένη νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου που παρουσιάστηκε στο προτελευταίο Κεφάλαιο της παρούσας πτυχιακής υποδηλώνει επακριβώς την, όσο το δυνατόν, μεγαλύτερη προσήλωση της κυπριακής δικαστικής εξουσίας στην αρχή της διάκρισης των εξουσιών. Δέον δε να σημειωθεί ότι από την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1960 μέχρι και το 1985 ελάχιστες ήταν οι φορές που ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας αποτάθηκε στο Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο για γνωματεύσεις σχετικά με τη συνταγματικότητα ενός νόμου ή οιαδήποτε απόφασης της Βουλής. Από το 1985 δε και έπειτα, οι περιπτώσεις όπου ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας παραπέμπει για γνωμάτευση στο Ανώτατο Δικαστήριο, νόμους προ της εκδόσεώς τους άρχισαν να πληθαίνουν ενώ οι πλείστες των υποθέσεων εστιάζονται σε διαφορετικές αντιλήψεις ως προς τα όρια και το εύρος της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας.

Με την ολοκλήρωση της παρούσας πτυχιακής, και μετά από τη μελέτη των σχετικών άρθρων που αναφέρονται στην νομοθετική, την εκτελεστική και την δικαστική εξουσία εγείρονται κάποια ερωτήματα τα οποία πιθανόν να μπορούν να απαντηθούν σε μελλοντική έρευνα, η οποία να βασίζεται στη διάκριση των εξουσιών μέσα από την κυπριακή συνταγματική τάξη. Εν πρώτοις, προκύπτει το θέμα ερμηνείας των νόμων από τη Βουλή των Αντιπροσώπων, η οποία, μεν, προχωρά στη θέσπιση νόμων αλλά δεν είναι σε θέση να τους ερμηνεύσει, όπως επίσης δεν έχει δικαιοδοσία να προχωρήσει σε ψήφιση νόμων οι οποίοι δύνανται να χρησιμοποιηθούν προς ερμηνεία άλλων νομοθετικών διατάξεων. Δύναται όμως να ψηφίζει σχετικές νομοθετικές διατάξεις με αναδρομική ισχύ από τις οποίες να υπάρξει διαφοροποίηση ειδικών διατάξεων προς περαιτέρω ερμηνεία άλλων νόμων. Επομένως, γιατί η Βουλή των Αντιπροσώπων δεν μπορεί να προβαίνει εξ αρχής σε ερμηνείες των Νόμων;

Επίσης, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας περιορίζεται από το Σύνταγμα στην ανάθεση Υπουργών για κάθε ένα από τα έντεκα Υπουργεία. Ο Πρόεδρος επομένως, δεν μπορεί να αυξήσει τον αριθμό των Υπουργείων, μπορεί όμως να καταργήσει ένα από τα επτά (τα

άλλα τρία υπάγονται στον Τούρκο Αντιπρόεδρο) και να δημιουργήσει ένα νέο. Το παράδοξο βρίσκεται στο γεγονός ότι, οι αρμοδιότητες των Υπουργείων και τα όρια δικαιοδοσίας τους καθορίζονται με τη θέσπιση νόμου από τη Βουλή των Αντιπροσώπων. Επομένως, χωρίς τη σύμφωνη γνώμη της Βουλής των Αντιπροσώπων, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν μπορεί να δημιουργήσει αλλά ούτε και να καταργήσει οποιοδήποτε Υπουργείο.

Τέλος, μια διαφωνία του Υπουργικού Συμβουλίου με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας για οποιοδήποτε θέμα δεν μπορεί να οδηγήσει σε προβάδισμα του Υπουργικού Συμβουλίου αφού ο Πρόεδρος διατηρεί το δικαίωμα της παύσης των Υπουργών. Συμπερασματικά κανένας Υπουργός δεν μπορεί να εμμένει για οιοδήποτε ζητήματα με το οποίο ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας αντιτίθεται.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονιστεί ότι, η Κυπριακή Δημοκρατία βρίσκεται σε καμπή όσον αφορά τη λύση του Κυπριακού Προβλήματος. Μια ενδεχόμενη λύση θα οδηγήσει, σίγουρα, σε μία αλλαγή της υφιστάμενης καταστάσεως, και πόσο μάλλον του ισχύοντος Συντάγματος, με αποτέλεσμα, τα άρθρα, οι πρόνοιες και οι απόρροιες που γεννήθηκαν μέσα από την παρούσα πτυχιακή να μην υφίστανται πλέον. Αυτό όμως που θα συνεχίσει να ισχύει, κατά την άποψη της γράφουσας, είναι ότι η αρχή της διάκρισης των εξουσιών αποτελεί μια διαχρονική, επίκαιρη και απαραίτητη θεσμική βάση που νόμιμα κατατέμνει και διανέμει την κρατική εξουσία σε διάφορα όργανα αντισταθμίζοντας την εξουσία τους.

Εν κατακλείδι, η διάκριση των εξουσιών διασφαλίζει τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών, προάγει τη συνεργασία μεταξύ των διαφόρων οργάνων και φορέων της κρατικής εξουσίας, ασκώντας, παράλληλα, αμοιβαίο έλεγχο μεταξύ τους, εξισορροπώντας και περιορίζοντας την κρατική εξουσία διασφαλίζοντας έτσι ένα φιλελεύθερο κράτος δικαίου.

Βιβλιογραφία

Αιμιλιανίδης, Κ., Α. (2006). *Η υπέρβαση του Κυπριακού Συντάγματος*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Βασιλακάκης, Ε., Παπασάββας, Σ. (2002). *Στοιχεία Κυπριακού Δικαίου*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Βενιζέλος, Ευ. (1991). *Μαθήματα Συνταγματικού Δικαίου. Τόμος 1*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Παρατηρητής.

Γεωργίου, Β. (2012). *Η Δημόσια Διοίκηση στην Κύπρο. Διοικητικό Δίκαιο, Νομολογία και εισαγωγή στη Διοικητική Επιστήμη*. Λευκωσία: Εκδόσεις Εν Τύποις.

Γεωργόπουλος, Κ.,Λ. (1998). *Επίτομο Συνταγματικό Δίκαιο*. Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Chrysostomides, K. (2000). *The Republic of Cyprus. A study in International Law*. London: Martinus Nijhoff Publishers.

Δημητρόπουλος, Α. (2004). *Γενική Συνταγματική Θεωρία, Σύστημα Συνταγματικού Δικαίου. Τόμος Α'*. Αθήνα-Κονοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Ευαγγέλου-Τζιώκα, Π. (2007). «*Αριστοτέλης ΠΟΛΙΤΙΚΑ III IV*». Εκδόσεις Ζήτρος.

Κυβερνητικό Τυπογραφείο Κύπρου (1960). *Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας*.

Λοΐζου, Ν., Α. (2001). *Σύνταγμα Κυπριακής Δημοκρατίας*. Εκδότης Τυπογραφεία Καΐλα.

Λοττίδης, Θ. Χ. (2009). *Το Σύνταγμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, η πολυπλοκότητά του και η ανεπιτυχής προσπάθεια αναθεώρησης το 1963*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Μανιτάκης, Α. (2004). *Ελληνικό Συνταγματικό Δίκαιο, Πρώτος Τόμος*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλας Α.Ε..

Μανιτάκης, Ν. Α. (2007). *Τι είναι Κράτος*. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλλας.

Μαυριάς, Γ. Κ. (2002). *Συνταγματικό Δίκαιο, δεύτερη έκδοση κατά το αναθεωρημένο σύνταγμα*. Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Νικολάου Η., (2000). *Ο έλεγχος της Συνταγματικότητας των Νόμων και της κατανομής των αρμοδιοτήτων των οργάνων του κράτους στην Κύπρο*. Εκδόσεις Σάκκουλα.

Πικής, Γ. Μ. (1999). *Έκθεση Προέδρου Ανωτάτου Δικαστηρίου της Κύπρου*. Αρχείο Ανώτατου Δικαστηρίου.

Τζιβάρας, Π., Ι. (2010). *Συγκριτική Επισκόπηση Ελληνικού και Κυπριακού Συνταγματικού δικαίου*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Τσάτσος, Θ. Δ., (1993). *Συνταγματικό Δίκαιο. Τόμος Β΄. Οργάνωση και λειτουργία της πολιτείας*, Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Χρυσόγονος, Χ., Κ. (2003). *Συνταγματικό Δίκαιο*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Φραντζεσκάκης Φ., Ευρυγένης Α., Συμεωνίδης Σ. (1978). «*Μελέτες Συγκριτικού Δικαίου, Συγκριτικό Δίκαιο*». Σάκκουλας Εκδόσεις Α.Ε.

Ψαρρού, Ν. (2009). *Ταξίδι στη Σαμοθράκη. Ένα πολιτικό ημερολόγιο*. Αθήνα: Εκδόσεις Κέδρος.

Ηλεκτρονικές Πηγές

Ανώτατο Δικαστήριο Κύπρου. Νομικό Σύστημα. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα <http://www.supremecourt.gov.cy>, τελευταία πρόσβαση Απρίλιος 10, 2016.

Βουλή Αντιπροσώπων Κύπρου. Ιστορική Ανασκόπηση. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.parliament.cy/>, τελευταία πρόσβαση Απρίλιος 2, 2016.

Γέμτου, Π., καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. *Η επικαιρότητα του Διαφωτισμού*. Το παρόν κείμενο προέρχεται από την εναρκτήρια ομιλία στη σειρά των διαλέξεων του Τμήματος ΜΙΘΕ της περιόδου 2001-02 με θέμα το Διαφωτισμό, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://sciencearchives.wordpress.com>, τελευταία πρόσβαση Φεβρουάριος 23, 2016

Η Γαλλία στην Ελλάδα. Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του πολίτη. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ambafrance-gr.org/>, τελευταία πρόσβαση Μάρτιος 4, 2016.

Θάνου Β. Το θεμέλιο του Κράτους Δικαίου. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ethnos.gr>, τελευταία πρόσβαση Απρίλιος 8, 2016.

The Charters of Freedom. Bill of Rights. The Virginia Declaration of Rights. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.archives.gov>, τελευταία πρόσβαση Μάρτιος 6, 2016.

Μαμπουρίδης, Ρ. (2014). Η διάκριση των εξουσιών. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://rikkos.marpourides.com/>, τελευταία πρόσβαση Μάρτιος 5, 2016

Νικολάτου, Μ., Μ. Ομιλία 10/11/14: Πενήντα Χρόνια Δικαίου της Ανάγκης στην Κύπρο. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα www.supremecourt.gov.cy, τελευταία πρόσβαση Απρίλιος 12, 2016.

Νομική Εφημερίδα CURIA.GR (2013). Αργυρόπουλος, Γ.. «Δημοκρατική Αρχή και Σύνταγμα». Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://curia.gr/dimokratiki-arxi-kai-sintagma>, τελευταία πρόσβαση Φεβρουάριος 27, 2016.

Νομική Υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Ανεξαρτησία. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.law.gov.cy/> τελευταία πρόσβαση Μάρτιος 26, 2016.

Νομική Υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας (2016). Θεοδούλου, Σ. Διάκριση και Αρμοδιότητες των τριών εξουσιών: Νομοθετικής, Εκτελεστικής, Δικαστικής. Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα www.law.gov.cy, τελευταία πρόσβαση Φεβρουάριος 20, 2016

Όμιλος «Αριστόβουλος Μάνεσης» (2013). Μανιτάκης, Α., Η διάκριση των εξουσιών ως οργανωτική βάση του κράτους ή ως πολιτική αρχή, Διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.constitutionalism.gr/>, τελευταία πρόσβαση Φεβρουάριος 27, 2016.

Πική, Μ., Γ. Ομιλία 15/12/2010: Σημαντικότερες Αποφάσεις του Συνταγματικού Δικαίου. Διαθέσιμο στην Ιστοσελίδα www.supremecourt.gov.cy, τελευταία πρόσβαση Απρίλιος 4, 2016.

Περιοδικά

Παπαστύλου-Φίλιου, Ζ., (2005). Οι Θεσμοί των Λακεδαιμόνιων στον Πολύβιο. Περιοδικό Δωδώνη, Επιστημονική Επετηρίδα Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων; Τομ. 34, σελ. 225-252.

Αποφάσεις Ανωτάτου Δικαστηρίου

Γνωμάτευση Ανωτάτου Δικαστηρίου (2015): *Πρόεδρος της Δημοκρατίας και Βουλή Αντιπροσώπων, Αναφορά 1/2015.*

Γνωμάτευση Ανωτάτου Δικαστηρίου (2014): *Πρόεδρος της Δημοκρατίας και Βουλή των Αντιπροσώπων, αναφορά 2/2014.*

Κυπριακή Δημοκρατία, μέσω Υπουργού Δικαιοσύνης & Δημοσίας Τάξεως ν. Δημήτρη Κωνσταντινίδη (αρ.1), (1996), 3, Α.Α.Δ. 206.

Κυριακίδης Ηλίας και Άλλοι ν. Κυπριακής Δημοκρατίας, μέσω Υπουργικού Συμβουλίου (1997) 3 Α.Α.Δ. 485

Μιχαήλ Θεοδοσίου Λίμιτεδ ν. Δήμου Λεμεσού (1993), 3, Α.Α.Δ. 25.

Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν. Βουλή Αντιπροσώπων (2013), 3, Α.Α.Δ. 178.

Πρόεδρος της Δημοκρατίας ν. Βουλής των Αντιπροσώπων (2013), 3, Α.Α.Δ. 421.

Σωκράτους ν. Κυπριακής Δημοκρατίας μέσω Επιτροπής Δημόσιας Υπηρεσίας (1997), 3, Α.Α.Δ. 204.

The Board for Registration of Architects and Civil Engineers V. Christodoulos Kyriakides (1966), 3, C.L.R. 640.